O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

Kuch — adolatda

Adolat

O'zbekiston Respublikasi ijtimoiy-siyosiy va huquqiy gazetasi

1995 yil 22 fevraldan chiqa boshlagan ☼ 2001 yil 20 iyul ☼ juma ☼ № 27 (314) ☼ sotuvda erkin narxda

● Юқорида айтилган фикрларни умумлаштирган ҳолда, биз барчамиз ягона бир хулосага келишимиз табиий. Яъни, кичик ва ўрта бизнес, хусусий тадбиркорлик мамлакатнинг нафақат ялпи ички маҳсулотини шакллантиришда асосий бўғин, балки аҳоли бандлиги ва даромадлари манбаининг, миллий фаровонликка эришишнинг муҳим омили ҳам бўлиши даркор.

Ислом КАРИМОВ.

● Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган мажлисга доир

МАМЛАКАТ ФАРОВОНЛИГИ— ТАДБИРКОРЛАР ҚЎЛИДА

— 2001 йилнинг биринчи ярмида мамлакатимиз иқтисодий-ижтимоий якунларини таҳлил қилар эканмиз, мен фақат бир муҳим масала — кичик ва ўрта бизнесни, хусусий тадбиркорликни ривожлантириш аҳволи ва бу соҳадаги муаммолар ҳақида алоҳида тўхталиб ўтмоқчиман, — деди Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов Республика Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йилнинг биринчи ярим йиллигида мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва иқтисодий ислоҳотларнинг боришини баҳолашга бағишланган мажлисда сўзга чиқиб.

Президентимиз 2001 йилнинг биринчи ярмида ижтимоий ва иқтисодий ривожлантириш якунларини баҳолаб, бу даврда бутун иқтисодиёт, унинг етакчи тармоқ ва соҳаларида изчил ҳамда барқарор ривожланишга эришилганлигини таъкидлади.

Хусусан, бу даврда ялпи ички маҳсулот (ЯИМ) 4,2 фоизга, саноат маҳсулоти ҳажми 7,5 фоизга, истеъмол моллари ишлаб чиқариш 10,9 фоизга, ялпи қишлоқ хўжалиги маҳсулоти 7,7 фоизга, чакана савдо айланмаси ҳажми 8,6 фоизга, аҳолига пуллик хизмат кўрсатиш ҳажми 13,5 фоизга ўсди. Жорий йилнинг биринчи ярмида ўртача ойлик инфляция даражаси 1,5 фоизни ташкил этди. Давлат бюджетининг тақчиллиги 0,4 фоиздан ошмади. Ташқи савдо айланмасида ижобий савдога эришилди. Давлатимиз раҳбарининг таъкидлашича, биринчи ярим йилликда иқтисодиётга сармоя киритиш ҳажми 2,9 фоизга, қурилиш-пудрат ишларининг ҳажми 2,4 фоизга ошди.

— Жорий йилнинг қишлоқ хўжалиги учун қанчалик ноқулай келгани ҳаммамизга яхши маълум, — деди Ислом Каримов. — Икки йилдан буён давом этаётган сув танқислигига қарамай, деҳқонларимизнинг қаҳрамонона меҳнати туфайли мамлакатимиз хўжаликларида 3,5 миллион тоннадан зиёд бошоқли дон, жумладан 3 миллион 400 минг тонна буғдой ҳосили етиштирилди.

Давлатимиз раҳбари мамлакат валюта бозорини эркинлаштириш, пул муомаласини мустаҳкамлаш, электр энергияси, темир йўл ва автомобил транспортлари, пахтани қайта ишлаш, мебел ва қоғоз ишлаб чиқариш, балиқчилик хўжалиги соҳаларини монополиядан чиқариш юзасидан муҳим қарорлар қабул қилиниб, улар ижро этилаётганини айтиб ўтди. Шунга қарамасдан белгиланган вазифалар ўз вақтида тўлиқ амалга оширилди, деб бўлмайди. Қурилиш материаллари, кимё, ёқилғи—энергетика, қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги корхоналарида ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш борасида ишлар суст бораётир.

Ислом Каримов кичик ва ўрта бизнесни ривошлантириш, хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш мамлакат учун ҳал қилувчи аҳамият касб этишини қайд қилар экан, АҚШ, Германия, Япония каби давлатлар иқтисодиётининг қисқа муддатлардаги ривожида кичик ва ўрта бизнес муҳим рол ўйнаганлигини таъкидлади. Германия раҳбариятининг оқилона сиёсати туфайли урушдан кейинги йилларда кичик ва ўрта бизнеснинг мамлакат иқтисодиётида улуши 10 фоиздан 65 фоизга ўсди. Японияда айни пайтда ялпи ички маҳсулотининг ярмидан кўпроғи кичик ва ўрта бизнес улушига тўғри келяпти.

— «Ямаха» трансмиллий компанияси ҳақида ҳаммангиз эшитгансиз, — деди Президентимиз. — Мазкур компания бугунги кунда дунёнинг барча мамлакатларига бир неча миллиард долларлик маҳсулотларини сотади. Эътибор беринг, ушбу машҳур компания 40-йилларнинг охирида 7 кишидан иборат велосипедларни таъмирловчи кичик кооператив сифатида иш бошлаганди.

Давлатимиз раҳбари кичик ва ўрта бизнеснинг мослашувчанлик, тезда фаолият йўналишини ўзгартира олиш каби афзалликларини санаб ўтар экан, йирик компаниялар миллион-миллион сўмлик маҳсулотни чиқариб, тўсатдан бошланган инқироз туфайли синиб қолиши, бундай вазиятларда кичик ва ўрта бизнес дарров ўнглаб олишини қайд этди.

— Маълумки мамлакатимиз аҳолисининг 60 фоизи қишлоқ жойларида яшайди, — деди давлатимиз раҳбари. — Бу одамларни иш билан банд этиш кескин муаммо бўлиб турибди. Уни қандай ечиш мумкин? Бунинг учун қишлоқ жойларида, биринчи галда тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнеснинг жадал ривожланиши учун зарур барча шарт-шароитлар ва кафолатларни яратиш, деҳқон ва фермер хўжаликлари фаолиятини кучайтириб янги иш жойлари ташкил этиш керак.

— Тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш орқали барча юртдошларимизни шу соҳаларга жалб қилар эканмиз,— деди Президентимиз, — шу билан жамиятимизни сиёсий, иқтисодий ва маънавий жиҳатдан янгилашнинг мазмун-моҳиятини белгилаб берадиган асосий вазифани — ўрта синф, янги мулкдорлар синфини шакллантириш вазифасини ҳал этган бўламиз. Мамлакатимиз раҳбарининг айтишича, мустақиллик йилларида кичик ва ўрта бизнес ривожида катта ишлар амалга оширилди. Хусусан, 1991 йилда бу соҳанинг ялпи ички маҳсулот улушидаги ҳажми 1,5 фоиз бўлган бўлса 2000 йилга келиб, 31 фоизни ташкил этди. Кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришни қонунчилик негизи шакллантирилди. Кичик ва ўрта корхоналар сони 190 мингга етди. Қўшимча равишда 178 мингта иш ўринлари барпо этилди. Бугунги кунда 3 миллион киши ёки иш билан банд бўлган аҳолининг ҳар уч нафаридан бири кичик ва ўрта бизнес соҳасида ишламоқда.

Ислом Каримов кичик ва ўрта бизнес субъектларини рўйхатдан ўтказиш тартибини соддалаштиришга алоҳида аҳамият қаратиб, бу иш билан шуғулланадиган ягона марказлар тузиш фурсати келганлигини қайд этди. Бирон-бир кичик корхонани рўйхатдан ўтказиш учун тадбиркордан 40 тага яқин ҳужжатларни тақдим этиш талаб қилинади. Ваҳоланки, улардан 28 таси бир-бирини такрорлайдиган ҳужжатлардир. Кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришнинг аҳамиятини тушуниб етилмаётгани, тадбиркорлик соҳасинининг ҳозиргача ҳам коррупция тазйиқидан, ҳуқуқ, назорат, текширув ва тафтиш тузилмаларидаги айрим мансабдорларнинг ўзбошимчаликларидан ишончли ҳимоя қилинмагани ишимизга жиддий ҳалақит бермоқда. Кичик ва ўрта бизнес субъектларининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишда судлар фаоллиги сезилмаяпти.

— Биз охирги сессияда жиноий процессуал кодексларга қанча-қанча ўзгаришлар киритдик, — деди Ислом Каримов. — Фурсатдан фойдаланиб айтмоқчиман, навбатдаги сессиямизда прокуратура ҳақида ва бошқа ҳуқуқни ҳимоя қиладиган органлар ҳақида, одамларни қатағон этган йиллар асоратидан мутлақо воз кечишга қаратилган ҳужжатларни қабул қиламиз. Бизлар янги ҳаётда яшаяпмиз, қонунларни ҳам ўзгартиряпмиз. Лекин одамларнинг тафаккури, судда, қонунни ҳимоя қиладиган органларда ўтирган одамларнинг дунёқараши ҳали ўзгаргани йўқ.

— Янги жамият қурмоқчи эканмиз, кичик ва ўрта бизнес ривожини истар эканмиз, — деди Ислом Каримов — бунинг учун нима керак деб мендан сўрашса, айтардимки, тафаккуримизни ўзгартиришимиз керак. Бир вақтлар собиқ СССР даврида марказдагиларни алдаб юрардик. Энди кимни алдаяпмиз, халқимизни алдаяпмиз, керак бўлса, ўзимизни алдаяпмиз. Раҳбарларни алмаштириш билан ҳеч нарсага эриша олмаймиз. Замонавий билимга, замонавий тажрибага эга бўлган ёшларни тезроқ ўстиришимиз керак. Бу олдимизда турган вазифаларни ечиб берадиган энг асосий ишимиз деб гапирадиган бўлсак, ҳеч муболаға бўлмайди.

Ислом Каримов кичик ва ўрта бизнеснинг молиявий ресурслардан фойдаланиш имкониятларига тўхталиб, банклар учун хусусий тадбиркорлар, кичик ва ўрта бизнес субъектлари орасидан ишончли мижозлар доирасини шакллантириш вақти келганлигини таъкидлади. Кредитлар мижозларни қарзларни қайтариш борасидаги ишончли нуфузи ва барқарор молиявий кўрсаткичлари асосида берилсин.

Президентимиз одамларимизда, айниқса ёшларимизда тадбиркорликка қизиқиш ва рағбат уйғотиш кераклигини қайд этиб, токи улар ўзининг тадбиркор эканликларидан фахрланиб, ғурурланиб юрсин, деб таъкидлади. Зеро, Амир Темур бобомиз айтганидек, «Ишбилармон, мардлик ва шижоат соҳиби бўлган, азми қатъий, тадбиркор ва хушёр бир киши минг-минглаб тадбирсиз, лоқайд кишилардан афзалдир».

— Барчамиз бир ҳақиқатни яхши англаб олишимиз зарур, деди давлатимиз раҳбари. — Тарихнинг қайси даврини олмайлик, хонлар ва амирлар, амалдор-тўралар ва турли-туман текширувчилар эмас, балки ғайрат-шижоатли, ташаббускор ва тадбиркор инсонлар мамлакатнинг гуллаб-яшнаши ва халқ фаровонлигини таъминлаганини кўрамиз.

«Туркистон-пресс»

Юртбошимиз айтганларидек, «Оллоҳ берган ақл-заковати билан тўғри йўлни адашмай топа олишга қодир бўлган баркамол авлодни тарбиялаб етиштирсак, ўйлайманки, ўз мақсадимизга тўла эришган бўламиз».

Нўъмонжон МУҲАМАДЖОНОВ олган сурат.

ОГОҲЛИК ТИЛДА ЭМАС, ДИЛДА БЎЛСИН

Алишер Навоий номли Санъат саройида шаҳар ҳокимлиги, Ички ишлар Бош бошқармаси ташаббуси билан аҳоли хавфсизлигини сақлаш мавзусида йиғилиш ўтказилди. Унда пойтахтдаги корхона ва ташкилот раҳбарлари, ички ишлар ходимлари, маҳалла оқсоқоллари иштирок этишди.

– Мустақилликнинг ўн йиллик байрамига ҳам вақт оз қолди, – деди йиғилишда сўз олган шаҳар Ички ишлар Бош бошқармаси бошлиғи, ички хизмат генерал-майори Равшан Ҳайдаров. – Байрамни шоду хуррамлик билан ўтказиш, осойишталикни сақлаш ҳар биримизнинг хушёрлигимизга боғлиқ. Бу милициянинг иши, ёки бу маҳалланинг вазифаси, ё бу мактабга тегишли, бунга корхона раҳбари қарасин десак, ўзимизни алдаган бўламиз. Негаки, лоқайдлигимиздан гоҳида шум ниятли кимсалар фойдаланишга интилади.

Р. Ҳайдаровнинг таъкидлашича, осойишталикни сақлашда маҳалланинг ўрни беқиёс. Яқинда бўлиб ўтган сайловлар натижасига кўра шаҳардаги 445 та маҳалланинг 120 тасига янги раислар сайланди.

– Шу бир ой ичида маҳаллаларда бўлиб, маҳаллақўм раисларининг ҳар бири билан суҳбатлашмоқчимиз, – деди шаҳар Ички ишлар Бош бошқармаси бошлиғи. – Мақсад маҳалла билан милиция ходимлари, участка нозирларининг ҳамкорлигини тубдан яхшилашдан иборат.

Йиғилишда маҳалла оқсоқоллари, корхона раҳбарлари сўзга чиқиб аҳоли осойишталигини таъминлаш ва диний экстремизм тўғрисидаги ўз мулоҳазаларини баён этишди. Жумладан, 8-автокорхона раҳбари Мухтор Алиев ҳайдовчилар ўртасида тушунтириш ишлари олиб борилгани, ҳар бир транспорт воситасига ишонч телефонлари ёзиб қўйилаётганини таъкидлади.

– Тизимнинг яхши ишлаши, йўловчиларнинг ўз манзилларига омон-эсон етиб олишлари транспорт воситаларида диний экстремистик хатти-ҳаракатларга йўл қўймаслигимизга ҳам боғлиқ, – деди у. – Арзимаган чақага ёлланиб ё алданиб қоладиган одамларга қарши қандай чора кўришни ҳайдовчиларимиз билишади. Бу ишда бизга йўловчилар кўмакдош бўлишлари лозим, – деб ўйлайман.

Йиғилишда шаҳар ҳокимининг биринчи ўринбосари Рустам Шоабдураҳмонов ва генерал-майор Равшан Ҳайдаров маҳалла оқсоқоллари ҳамда журналистларнинг саволларига жавоб беришди. Хусусан, «Туркистон-пресс» мухбири шаҳар марказида квартира бозори фаолият юритаётгани, у ердаги одамларнинг кимлигини кўпчилик билмаслиги, бироқ бу муаммо матбуотда эълон қилинганига қарамай ҳеч кимни ташвишга солмаётганини ҳамда метро бекатларида касби кори номаълум кишиларнинг дайдилиги-ю савдо-сотиқ қилаётганини таъкидлади.

Ҳамманинг кўз ўнгида содир бўлаётган салбий ҳолат осойишталигимизга раҳна солмасмикин, – деди мухбир. Мавжуд камчилик ва нуқсонларни эътироф этган ҳолда, шаҳар ҳокимининг биринчи ўринбосари Рустам Шоабдураҳмонов бу борада кескин чоралар кўрилишини маълум қилди.

Йиғилишда шаҳар Ички ишлар Бош бошқармаси раҳбари фаоллик билан ишлаётган маҳаллалар раислари ва участка нозирларидан бир гуруҳини қимматбаҳо совғалар билан мукофотлади.

– Биз шаҳримиз ёшлари, оқсоқоллари ва зиёлиларига таянамиз, – деди генерал-майор Равшан Ҳайдаров. – Осойишталигимизга раҳна солаётган бирор ҳолатни кўрдингизми, бефарқ бўлманг. Бизга мурожаат қилинг. Ҳар бир хабарни батафсил кўриб чиқаяпмиз.

АХРОМОТЛАР ЮРТИНИНГ БАЙРАМИ

Мана 49 йилдирки, Миср халқи 23 июль кунини миллий байрам сифатида кенг кўламда нишонлаб келади. Шу муносабат билан кеча Мисрнинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси, доктор Мамдуҳ Шавқий маҳаллий матбуот ходимлари учун матбуот анжумани ўтказди.

У ўз сўзида Ўзбекистон ўз истиқлолини қўлга киритганидан сўнг Миср билан Ўзбекистон давлатлари ўртасидаги алоқаларда катта сифат ўзгаришлари рўй бергани, бунда Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг 1992 йил декабрида Мисрга расмий ташрифи, Миср Президенти Ҳусний Муборак билан олиб борилган музокаралар ва шу ташриф доирасида имзоланган икки томонлама ҳамкорликка доир муҳим ҳужжатларнинг ўрни ҳақида тўхталди. Шу билан бирга элчи жаноблари Миср ва Ўзбекистон ўртасидаги иқтисодий-ижтимоий, маданий, таълим, ОАВ сингари соҳалардаги муваффақиятли ҳамкорлик самаралари ҳақида ҳам маълумот берди. Айниқса, сўнгги йилларда амалга оширилган ташрифлар, тажриба алмашув, ўқув машғулотлари самаралари ҳақида гапирар экан, ўз фикрини муайян рақамлар асосида исботлаб берди.

Шу ўринда элчи жаноблари Ўзбекистоннинг юксак мукофоти – «Дўстлик» орденига, 2-Тошкент Давлат тиббиёт институтининг фахрий доктори унвонига сазовор бўлганлиги унинг ҳаётида унитилмас воқеалардан эканлигини тилга олар экан, яна бир бор ўзбек халқига ўзининг миннатдорчилигини изҳор қилди.

Фурсатдан фойдаланиб, Ўзбекистон аҳлини яқинлашиб келаётган мустақилликнинг ўн йиллиги байрами билан чин дилдан табриклаб, уларга ўзининг энг самимий тилакларини йўллади ва ўз сўзини Ўзбекистон инстиқлолининг юз йиллигини ҳам Миср халқи билан кўтаринки кайфиятда бирга нишонлаш насиб этишини истаб қолди.

Ҳазратилло РЎЗИЕВ, «Адолат» мухбири.

ЕТТИ ИҚЛИМ САДОСИ

● Анголадаги УНИТА гуруҳи жангарилари Чингуву шаҳрида 70 нафар тинч аҳоли вакилини ўлдирди. УНИТА 1975 йилдан буён ҳукуматга қарши курашади. Бу уруш миллионга яқин одамнинг ёстиғини қуритди.

● Хитойнинг Шанхай шаҳридаги портлардан бирида юк кўтариш крани қулаб тушди. Натижада 20 киши ҳалок бўлди, 10 киши жароҳатланди.

● Халқаро валюта жамғармаси (ХВЖ) раҳбари Хорст Келер Аргентинада молиявий инқироз кескинлашгани сабабли Европа мамлакатлари бўйлаб сафарини тўхтатишга мажбур бўлди ва Вашингтонга қайтиб кетди. У 20-22 июл кунлари Генуяда ўтказиладиган «Катта саккизлик» саммитида ҳам иштирок этолмайди.

● ОСТОНА. Қозоғистон миллий банки вакилларининг айтишича, махсус чора-тадбирлар натижасида мамлакатда 480 миллион АҚШ доллари миқдоридаги маблағ қонунийлаштирилган. Бунинг 89 фоизи нақд пул, жумладан, 6 фоизи миллий валюта кўринишида, 11 фоизи хорижий банклардаги ҳисоб рақамларидан олинган.

● ДУШАНБЕ. Тожикистон президентининг ташқи сиёсат масалалари бўйича маслаҳатчиси Карим Йўлдошев номаълум шахслар томонидан отиб ўлдирилди. Олтмиш ёшли К. Йўлдошев 1992 йилдан буён И. Раҳмоновнинг давлат маслаҳатчиси вазифасида ишлаб келаётган эди.

● ПАРИЖ. Бу ерда Шимолий Корея ва Франция ҳукуматлари вакилларининг учрашуви бўлиб ўтди. Мулоқот чоғида Франция билан КХДР ўртасидаги алоқаларни ривожлантириш масалалари кўриб чиқилди.

● ИСЛОМОБОД. Покистон президенти Парвез Мушарраф Покистон—Ҳиндистон муносабатлари ривожланишига умид билдирди. Покистон ташқи ишлар вазирлигининг баёнотига кўра, Аградаги саммитда кутилган натижаларга эришилмаган бўлса-да, сезиларли силжишлар рўй берди. П. Мушаррафнинг фикрича, Покистон–Ҳиндистон муносабатларининг ривожланиши ва мавжуд муаммолар икки томонни ҳам қониқтирадиган йўсинда ҳал қилинишига умид қилса бўлади.

Жаҳоннинг гўзал шаҳарларидан бири – Карлова.

ЁМОНГА ЯҚИН ЮРСАНГ

Қилмиш-қидирмиш

Абдураим Пардаев чўнтаги пулга тўлгани сари ўзини дадилроқ ҳис қила бошлади. Тўғрида, бойлик кишининг белини бақувват қилади, ўзига ишонч уйғотади. Лекин бой бўлаётган киши баъзан ҳушёрликни унутиб ҳам қўйиши мумкин экан. Айниқса ноқонуний манбадан манфаат кўраётган бўлса ўзини ҳаммадан зўр деб ҳис қилиб қолармикан.

Шундай бўлмаганида Абдураим Пардаев ҳам Михаил Карасюкнинг кетидан эргашиб ертўлага тушмаган бўларди. Мен кимнинг ортидан эргашаяпман, деган фикр хаёлидан ўтарди-да.

– Рангли металл савдоси билан шуғулланиш катта жиноятдир, – деди Жиззах шаҳар прокурори, адлия катта маслаҳатчиси Улуғбек Дониёров «Туркистон-пресс» мухбирига. – Шунинг учун ҳам Михаил Карасюк Абдураим Пардаевга йигирма килограмм мис ваъда қилиб кўп қаватли уйнинг ертўласига етаклайди. Абдураим эса мўмай даромад хаёли билан бўлиб, «савдогар»нинг кўнглидаги қора ниятни пайқамаган.

Шаҳар прокурорининг таъкидлашича, иккиси мисни 9,5 минг сўмга савдолашишади. Михаил пулни олгач мисни беришдан бош тортади. Икки ўртада жанжал чиқиб, жиноятчи ерда ётган металл парчасини олиб ё пулни қайтаришни, ёки мисни беришни талаб қилаётган Абдураимнинг бошига уради. Унинг йиқилганидан фойдаланиб, қўлига тушган қувур, тахта бўлаклари билан бошига уриб кўп жароҳат етказади. Шунча азоб бериш камлик қилгандай электр кабел билан бўғади.

Лекин навқирон ёшдаги йигитнинг ҳаётга, яшашга бўлган иштиёқи шу қадар кучли эдики, жиноятчининг бешафқат зарбаларидан ҳам ўлмайди. Холсизланиб ҳушидан кетади. Абдураимни ўлди, деб хаёл қилган Михаил унинг чўнтагидан 34 минг сўм пулини ҳам олиб, устидан қулфлаб чиқиб кетади. Тунги соат учларда қайтиб келиб оёғини боғлаб, бошига сумка қоплаб, каналга жасадни ташлаб юборади. Абдураим нафас йўлига сув тиқилишидан вафот этади.

Шу ўринда ўйлаб қоласан киши, Михаил Карасюк йигирма беш ёшда бўлишига қарамай, муқаддам икки бор судланиб улгурган ашаддий жиноятчи эди. Шу юртда туғилиб ўсган ўзбек боласи – Абдураим Пардаевга нима бўлди? У шахсий манфаати йўлида қонунларни ҳам менсимай келиб-келиб бир жиноятчига эргашди? Ҳалолни ҳаромдан ажрата олмади. Оқибатда ўз бошига ўзи етди. Қилмиш — қидирмиш, деб шунга айтсалар керак.

Ўзбекистон Қаҳрамонлари

Аввал юлдузлар хиралашиб, атроф ғира-шира ёришади. Хўроз қичқиради. Дала, ариқ ва йўл ёқаларидаги қорайган дов-дарахтларга ойдинлик инади. Қушларнинг хониши бошланади. Секин-аста атроф, она-табиат асл жамолини намоён этади. Олис уфқдан олов тафтида қизарган тандирга ўхшаб қуёш бош кўтаради. Ҳазрат бобо бу бетакрор, жозиб манзарани бир эмас, ўн эмас, юз, минг марталаб кузатган, бутун вужудига жон қадар азиз кенгликларга суқланиб тикилган, руҳияти мусаффо, ҳузурбахш тонг насимидан тетиклик, тани роҳат туйган. Ҳаётини сарҳисоб қилган, ўзича режалар тузган.

Бугун ҳам отахон одатдагидай эрта туриб тонг оқарар-оқармас далага йўл олди. Пахта пайкалларини оралаб, ўзи бош бўлган ширкат хўжалигидаги 27 пудратчининг ерини бирма-бир кўздан кечирди. «Қайси ерга культивация киритиш кераклиги, қайси даладаги ғўзаларга сув бериш, қайсисини озиқлантириш кераклигини ўзича чамалаб чиқди. Шу тахлит 76 гектар майдондаги пахтарзорни, 16 гектар буғдойзорни айлангач, дала шийпони томонга бурилди. Ҳазрат бобони шундай ажиб манзара оғушида юрганида, сокин дамларда кўпинча хаёл гирдобига тортади.

УМР МАЗМУНИ

(Очерк)

... Ўшанда дунёнинг бир чеккасида эндигина кириб келаётган ўспиринлик пайтида, мутлақо кутилмаган воқеа рўй берди. Ҳарбий хизматга чақирилган ва юк халтасини елкалаб, ота-онаси, эл-хешлари билан хайрхўшлашиб вилоят марказига борган Ҳазратни жўнаш олдидан ортига қайтаришди.

– Сенга колхоз, районинг талабнома ёзиб юборган, – дея бунинг сабабини қисқача изоҳлади вилоят ҳарбий комиссари.— Биласан, ҳозир шароит оғир, фронт орқасидагиларга ҳам осон эмас. Ишлайдиган эркаклар қолмаганлиги учун сенга умид боғлаб, ишониб қолдиришимизни сўрашган. Шу ишончни оқла! Сени қолдирамиз. Сен фронт ортида хизмат қиласан.

Чиндан ҳам қишлоқнинг қўлидан иш келадиган, дастпанжаси бутун эркаклари иккинчи жаҳон урушига кетган, дала-деҳқончилик юмушлари асосан аёллар, Ҳазрат сингари эндигина ақл-ҳушини таниб, урушнинг қора кўланкаси чеҳраларини маъюс торттирган, етар-етмаслик таъмини татиб улғаяётган болалар елкасига тушган эди. Ҳазрат ақлини меҳнатда таниди, ота-онасининг қаватига кириб ишлади. Этагида маҳаллий ўғит ташиди, ҳўкиз билан ер ҳайдади. Кечки мактабга қатнаб ўқиди,бригадирнинг қаватига кириб ҳисобчилик қилди. Қирғинбарот уруш давом этаётган, «Ҳамма нарса фронт учун, ҳамма нарса ғалаба учун», деган шиор ҳаёт-мамот тарзига айланган ўша машъум кунларда мутасадди идораларга юқоридаги мазмундаги талабнома билан мурожаат этиш ҳам, уни ижобий ҳал қилиш ҳам ниҳоятда қалтис эди. Лекин Ҳазратнинг меҳнатга муносабати, ўзини аямай ишлаши туфайли хўжалик ва туман раҳбарлари бутун масъулиятни зиммаларига олиб шундай йўл тутишди.

Ҳазрат Облоқуловнинг тақдирида кескин бурилиш ясаган, шу воқеадан кейин ҳам мана, салкам олтмиш йил ўтибди. Салкам олтмиш йилдан бери уни йўқлаб борган киши нуқул даладан топади. Отахон 46 йилдан бери бригадир. Шунча йилдан бери битта жойда ишлаш, айниқса, деҳқончиликдай инжиқ, серзаҳмат иш билан шуғулланиш, қарийб юз гектар экин майдонини яхши текисламасанг, бу суғориш пайтида ўз таъсирини ўтказади. Бир хил кўчатлар сувда қўллаб қолса, бу эгатдаги бошқа кўчатлар сувга қонмайди. Бири кўп, бошқаси кам сув ичади. Оқибат аниқ. Ҳосил кутилганидай бўлмайди. Ёки ўғитни олинг. Меъёридан кўпроқ ўғитланган даладаги ҳосил қурийди, кам озиқлантирилгани эса ривождан қолади.

Ҳазрат бобо ширкат хўжалиги ҳудудида 5 та хандақ қаздириб қўйган. Ҳар бирига минг тоннадан маҳаллий ўғит кетадиган бу хандақларни тўлатиб, чиригандан сўнг далага чиқартиради. Шудгорлашдан аввал ерга ташланади. Шудгорлангандан сўнг ўғит пастки қатламга тушиб, ерни юмшатади. Қишки сувни ичган дала бамисоли хамирдай кўпчиб дам олади, етилади. [illegible]

юрт олдидаги юзи ёруғлик гувоҳ. Буни Ҳазрат Облоқуловнинг Президентимиз Фармони билан мамлакатимиз мустақиллигини мустаҳкамлаш, давлат ва халқ олдидаги ғоят катта хизматлари, ислоҳотларни амалга оширишдаги фаол иштироки ва қаҳрамонона меҳнатлари учун мустақиллик байрамининг тўққиз йиллиги шодиёналари арафасида Ўзбекистон Қаҳрамони олий унвони билан тақдирланганлиги ҳеч инкор этиб бўлмас даражада далиллаб турибди.

Мамлакатимиз пойтахтида, Оқсаройда Президентимиз И. Каримов олтиндай жилоланиб турган олий нишонни топшираётганида Ҳазрат бобонинг қувончи еру кўкларга сиғмаган. Шу пайтгача чеккан азоб-уқубатлари, танидаги толиқишларини бутунлай унутган. Гўё ёруғ оламга қайтадан келгандек енгил, руҳан тетик тортган. Ўзини дунёдаги энг бахтиёр инсон сезган. Вужудини ҳаётидан мамнунлик, меҳнатидан фахр-ифтихор, танини жўшқинлик чулғаган. Мукофотларни топшириш тантанали маросими, ниҳоятда серҳашам бино, ўзига ҳавас билан тикилган, дил-дилидан олқишлаётган нигоҳлар, Юртбошимизнинг қўл сиқиб изҳор этган эзгу истаклари, самимий чеҳраси, салобатидан тўлқинланиб, ҳаяжонга тушиб йиғлаб юборишдан ўзини зўрға тийган. Кўнглида беихтиёр «Қани энди, оддий деҳқончиликдан, меҳнат туфайли шундай улуғ мартабаларга эришганимни ота-онам кўрсайди», деган ёруғ бир армон, ногаҳоний илинж туғёнланган.

Аслида Ўзбекистон Қаҳрамони унвони билан тақдирланишни Ҳазрат бобо орзу қилиш, ўйлаш тугул, ҳатто тушида ҳам кўрмаганди. Ахир унга ўхшаган умри далада кечаётган пахтакор, тер тўкиб ишлаётган меҳнаткаш камми? Ўзи сингари уста пахтакорларни, фаолиятини эл-юртга ибрат қилиб кўрсатса арзигулик деҳқонларни ҳар бир туман, ҳар бир вилоятда топиш мумкин. Қолаверса, у мукофот олиш, бировларни қойил қолдириш, ўзини кўз-кўз этиш ёки таҳсин эшитиш учун эмас, виждон амри билан ишлайди. Меҳнат – унинг учун ҳаётий эҳтиёжга айланган. Йил-ўн икки ой даладан бери келмайди. Чапанироқ ташбеҳ билан айтганда, чигит билан бирга униб, бирга ўсади, бирга нафас олиб, бирга сув ичади. Унинг ягона нияти: пахтадан имкон қадар кўпроқ ҳосил [illegible] байрамида «Дамас» автомашинасини миниб уйига қайтди. Кейинги йил эса кўксига Олтин Юлдуз қўнди.

* * *

... Ўша куни ҳам Ҳазрат бобо одатдагидай тонг азонда дала айланишга чиқди. Кеча оқшом жиндай бепарволик қилди. Пайкалларни кўздан кечираётиб, бошини ўпириб кетган ариққа кириб сувни боғлагани, эгни-боши намиқанига қарамай, шу алпозда алламаҳалгача юрди. Уйига бориб кийимларини алмаштириб қайтса бўларди. Лекин вақтини қизғанди. Ҳаво яхши, кор қилмаса керак, деб янглиш ўйлаган экан. Ўрнидан тургач, танасида ҳорғинлик сезди. Ҳарорати кўтарилганлигига қарамай пахтазорга йўл олди. «Ҳаракатлансам, қон юришса, ўтиб кетади», деган хаёлда эди. Йўқ! Дармонсизлик кекса деҳқоннинг шаҳдини синдирди., Секин ортига қайтиб ҳарорат ўлчагични қўйди. Симоб устуни 40 рақамига яқинлашиб турарди. «Бир терласам, очилиб кетаман», деган илинжда ўринга чўзилиб, кўрпага бурканди.

Энди кўзи илинган экан. Турмуш ўртоғи Ҳакима биби келиб шийпонда вилоят ҳокими йўқлаётганини айтди. Ҳазрат бобо шамоллаганини ҳам унутиб, шошилганча дарвозага йўналди. У вилоят ҳокимининг бу тахлит ташрифларига кўникиб кетган. Ҳоким баъзан ўзи, баъзан уч-тўрт ҳамроҳлари билан нари борса бир ҳафтада бир марта деҳқончиликда суяги қотган бу инсонни йўқлаб келади. Отахон шийпон ёнидаги ҳовуз бўйидаги ёғоч картга кўрпача тўшайди. Дастурхон ёзади. Улар бир пиёла чой устида суҳбатлашадилар. Вилоят ҳокими отахоннинг пахтачиликдаги тажрибалари, кузатишлари, хулосалари билан қизиқади, маслаҳат олади. Баъзан бирга дала айланиб, пахта пайкалларини обдан кўздан кечиришади. Навбатдаги агротехник тадбирлар меъёр ва кўламини таҳлил этишади. Унинг далаларида Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Исмоил Жўрабеков ҳам бир неча бор бўлиб, бой тажрибаси билан ўртоқлашган. Ҳазрат бобо шийпон томон борар экан «вилоят ҳокими бугун ҳам одатича келган бўлса керак», деган фикрда эди.

Лекин бу гал назарида шийпон олдидаги асфальт йўл ёқасида машиналар ҳам, одамлар ҳам кўп эди. Отахон ҳам таажжуб, ҳам хижолат [illegible] бир поғона юқоридан келди бошқа меҳмон.

Кўп ўтмай шийпон чинакам тўйхона тусини олди. Катта қозон осилиб, ҳовуз атрофига стол-стуллар келтирилди. Дастурхон тўшалди. Ўша – 2000 йил 25 август куни Ўзбекистон Қаҳрамони Ҳазрат Облоқулов яшайдиган Тодон қишлоғи, С. Айний номли ижара хўжалиги меҳнат аҳли давра қуриб катта байрам қилди.

* * *

Эътироф этиш керакки, қишлоқ хўжалиги моддий-техника базаси Ҳазрат бобонинг кўз ўнгида ўзгарди. Соҳага техника кенг кириб келди. Деҳқончилик маданияти юксалди. Одамлар фикри, савияси ўсди. Турмуш даражаси яхшиланиб борди. Ҳазрат бобо она-заминга меҳр қўйиш, юқори ҳосил етиштириш сир-асрорларининг тагига етиш баробарида одамлар билан муомала қилиш, улар қалбига йўл топиш, тушинишни ҳам ўрганди. Болалигида деҳқонни болахонадон қилиб ҳақоратлаган, қамчи билан савалаган раҳбарларни кўрган, Қўрқувдан «дағ-дағ» титраган пайтлари ҳам бўлган. Кейин, улғайгач, бригадир вазифасида ишлайвергач, чуқур англаб етдики, одамлар қалбига дўқ-пўписа, таҳдид билан эмас, шахсий ибрат, яхши сўз, босиқлик, билан йўл топиш мумкин. Шунда одамлар астойдил ҳурмат қилади, ишонади, ортингдан эргашади, айтганингни ерда қолдиришмайди. Ҳазрат бобо йиллар оша елкама-елка ишлайвериб, ҳаётининг яхши-ёмон кунларида ҳамдам, ҳамнафас юравериб қўл остида бирга меҳнат қиладиган катта-кичикнинг кўнглидан нима кечаётганини, қандай кайфиятдалигини, руҳиятини бир қарашдаёқ англайдиган бўлиб кетган. Одамлар ҳам энг яқин кишисидек қувончини аввал шу отахон билан баҳам кўради, бошига оғир кун тушганда унга суянади, зарур бўлиб қолганда мадат сўрайди, маслаҳатини олади. Ҳатто бошқарув раиси ҳал қилиши лозим бўлган масалаларда ҳам Ҳазрат бобога мурожаат этишади. Улар яхши биладики, Ҳазрат бобо бошқалардан қўлидан келган яхшилигини аямайди, сўзини ерда қолдирмайди. Имкон қадар ҳожатини чиқаришга, муддаосини ижобий ҳал этишга ҳаракат қилади. Керак бўлса, вақтини аямай, ўзи елиб-югуради. Ахир, аксинча бўлиши мумкинми?! Ҳазрат бобо ҳар йили зиммасига олаётган режаларнинг шараф билан уддаланишида астойдил улушини қўшаётган, эл-юрт олдида отахоннинг юзини ёруғ қилаётган, қишин-ёзин унинг йўл-йўриғи билан ишлаётган, шулар-ку? Шулар бўлмаса Ҳазрат бобо қарийб юз гектар ерга ўзи истагандай, оби-тобида ишлов бера олармиди?! Агротехник тадбирларни вақтида, юқори сифатда амалга оширишга имкон етармиди?! Йўқ! Холисона айтинг-чи, битта бармоқ билан қўлнинг юмушини бажариб бўладими? Лекин бармоқлар бирлашиб қўл бўлгач, қодир кучга айланади. Ҳазрат бобо буни яхши англайди ва шунинг учун ҳам қишлоғидагиларнинг ҳар қандай ҳожиш [illegible] илдизлари она-заминга чуқур панжа ёйганлиги, соғломлиги, мустаҳкамлиги боис юксалиб, улуғворлик касб этиб, қуёш тафтига, шамолларга мардона кўксини тутиб, нафас олиб, теварак атрофга соя солиб турибди. Илдизлар мўрт ва омонат бўлса, ерга бақувват ёйилмаган бўлса, арзимас ташқи таъсирга бардош бермаслиги, юз тубан йиқилиши, қуриб, ўтиндан бошқа нарсага ярамаслиги турган гап. Ҳазрат бобонинг ҳам илдизлари ана шу – Тодон қишлоғи аҳли, қўл остида ишлайдиган пудратчилар, яхши-ёмон кунларида елкадош С. Айний номли ширкат хўжалиги меҳнат аҳли. Ҳазрат бобо улар билан тирик. Уларнинг оилалари тинч бўлса Ҳазрат бобо ҳам хотиржам яшайди. То тирик, улардан ёрдами, хизматини аямайди, заррача оғринмайди. Негаки, Ҳазрат бобо олаётган мукофотларда, қўлга киритаётган ютуқларда уларнинг ҳар бирининг муайян улуши, хизмати бор.

Ўзбекистон Қаҳрамонининг бу одатини ҳамқишлоқлари жуда хши билишади. Истаган пайтда безовта қилишади. Шу оқшом ҳам энди кўзи илинган экан. Ярим тунда дарвоза қаттиқ тақиллаб, кимдир овоз берди. Ҳазрат бобо ташқарига чиқди. Қараса, бутун умри далада кечган, нафақадаги ҳамқишлоғи Пўлат Тиллаев.

– Ҳа, Пўлатжон, тинчликми, келинг! – деди Ҳазрат бобо юз-кўзларида безовталик акс этган кишининг саломига алиқ олгач.

– Неварачанинг тоби қочиб қолди. Тинмай инжиқлик қилаяпти. Дўхтирга этсакми, девдим.

Ҳазрат бобо бу бемаҳал ташрифнинг сабабини дарҳол тушинди. Демак, у неварасини Ғиждувон шаҳрига, марказий касалхонага элтмоқчи. Боришга улови йўқ. Ҳазрат бобонинг машинасига умид боғлаб келган.

– Ҳозир, Шавкатни уйғотаман. Олиб боради, – деди Ҳазрат бобо ортиқча гапсўзга ҳожат қолдирмай.

Сўнг ортига бурилиб ўғли ётган хона томонга йўналди. Зум ўтмай тун сукунатини «Тико» маторининг ўт олгани бузди. Машина чироқлари қоронғулик бағрини тилганча қишлоқ йўлидан илгарилаб кетди.

Ҳазрат бобо шу воқеани хаёлидан кечиракан, ҳализамон пудратчиларга юмушларни тақсимлаб бергач, Пўлатбойникига бирров кириб бемор неварасининг аҳволини сўраб чиқишни дилига тугиб қўйди.

Ўзбекистон Қаҳрамони Ҳазрат Облоқуловнинг одатдаги, оддий иш кунлари ана шундай бошланади. Механизатор Нарзулла Гадоев, пахтакорлик касбини улуғлаб кўпдан кам бўлмаётган Саъди Азимов, Пўлат Тиллаев, Шамси Ражабов, Сайфи Ниёзов, Мурод Чориев, Қудрат Тиллаев сингари аъзолари билан кун бўйи далада тиним билмайди. Бири бошқасига туташган пайкалларда қош қорайгунча иш қайнайди.

* * *

Ҳазрат Облоқулов пахта тайёрлаш юзасидан белгиланган режа бажарилган, байрам кунларидагина сипоҳ кийиниб, тин олади. Дастлаб ўзи учун иккинчи уйга айланиб кетган дала шийпонида катта дастурхон ёзиб қишлоқ аҳли, бригада аъзоларини сийлайди. Хўжалик фаоллари, туман раҳбарларини бир пиёла чойга таклиф қилади. Отахоннинг ўзи атайлаб чақиртирган санъаткорлар даврага ўзгача файз киритишади.

Шодиёна оқшом Ҳазрат бобонинг хонадонида, энди ота-оналарини кутлагани келган фарзандлар билан давом этади. Бири шифокор, бири ҳамшира, бошқаси дурадгор, яна бири савдо ходими, ҳайдовчи-ю пахтакорлик касбини эъзозлаётган, аллақачон оила, уйли-жойли бўлиб кетган ўн икки нури [illegible]

Жаҳонгир ИСМОИЛОВ,
«Адолат»нинг ўз мухбири.

Самарқанд нонлари ҳамиша лаззатли.

ДОИМО ҲУШЁРМИЗ

Наманган вилояти ҳудудида аҳоли хавфсизлиги ва осойишталигини таъминлаш мақсадида «Тозалаш», «Антитеррор», «Маҳалла» тадбирлари мунтазам ўтказиб келинмоқда.

– Ҳушёрлик, тинчлик ва осойишталигимиз гаровидир, – деди вилоят Ички ишлар бошқармаси бошлиғининг ўринбосари, милиция подполковниги О. Машарипов. – Вилоят Ички ишлар бошқармаси тинчлигимизни кўролмайдиган, ғараз ниятли кимсалар томонидан террористик, қўпорувчилик ҳаракатлари содир этилишининг олдини олиш, вилоятимизга шундай мақсадларда кириб келадиган шахсларни аниқлаш, фуқаролар ҳушёрлигини ошириш борасида маҳаллаларда, жамоат ташкилотлари ҳамда ҳуқуқни муҳофаза этувчи идоралар билан ҳамкорликда бир қатор профилактик тадбирлар ўтказиб келаётир.

О. Машариповнинг таъкидлашича, «Тозалаш», «Маҳалла», «Антитеррор» каби профилактик огоҳлантирув тадбирларида ИИБ ходимлари, ҳокимлик вакиллари, хўжалик раҳбарлари ва халқ таълими ходимлари қатнашиб келмоқда. Вилоят миқёсида 80 та тунги автопатрул гуруҳлари ишлаб турибди. Ходимларимиз маҳалла посбонлари билан ҳамкорликда тундан то эрталабга қадар навбатчилик қилишмоқда.

Ўтказилаётган тадбирлар давомида аҳоли ўртасида диний ақидапараст ва ғараз ниятли кимсаларга нисбатан ҳушёрликни ошириш, бундай шахсларнинг турли йўллар билан вилоятга суқилиб кириб олиб, қаровсиз бинолар, дам олиш масканлари, болалар оромгоҳлари, кўп қаватли уйларнинг чордоқ ва ертўлаларига яшириниб фаолият кўрсатишларининг олдини олишга алоҳида эътибор берилмоқда.

Бонг

АВЛОДЛАР КЕЛАЖАГИНИ ЎЙЛАГАНДА

Тожикистон алюминий заводининг зарари хусусида

Сарғайган далада сариқ шамол эсяпти.

Сариқ ариқ бўйидаги сариқ дарахтнинг сариқ баргларида видо таҳликаси, ариқдаги сув докадай майинлашган, лоҳас тортганга ўхшайди, яхшилаб тикилсангиз сувнинг ҳам сарғишлигини илғайсиз. Тошлар ҳам қовжираб қолгандай туссиз, тупроқ заҳил, қуёш яллиғида учаётган паррандaнинг қанотлари сап-сариқ. Уйга қайтаётган сувчининг этиги сариқ, юзи заҳил, ҳозир аждодлари тирилиб келса, сариқ терисига қараб унинг одам боласи эканлигига ишонмайди. Гавдаси ғижимланган. Олисдаги ариқлар сариқ, ўтган йилда янчилмай қолган сомонларда болалик сарғаяпти, бу заъфарон қирларга ногаҳон ёмғир қуйса, зардобга айланиб дастага оқиб кетади. Қишлоқ узра йигирма йил билганим тоза, биллурий шом ўрнига, кишини ташвишлантирадиган қуюқ, серқатлам ғубор чўкаётгандай, осмон нурсиз, юлдузлар жуволқатидаги жуволдиздай хира.

Шоир Сирожиддин Саййиднинг «Меҳр қолур, муҳаббат қолур» китобидан ўрин олган «Адам мулки фарзандлари» бадиасидаги бу сўзларни ўқиб, ундаги манзараларни кўз олдингизга келтириб вужудингиз жунбушга келади, ўйлайсиз, изтиробга тушасиз. Муаллифнинг дардлари беихтиёр сизнинг ҳам қалбингизга кўчади, мушоҳада қилишга ундайди.

Ўйлаган сари ваҳимага тушасиз, улар кўнглингизга гўё видо таҳликасини солаётгандай. Ҳаммасига тожик алюминий заводи сабабчи. Беихтиёр заҳарли ҳаводан нафас олиб, эл қатори ранж тортаётган дардманд кишилар, таркиби бузилган касал сути ила чақалоқларини эмизаётган оналар, туғилибон тишлари тўкилиб кетаётган, бир чимдим майсани юлишга ҳам ожизлик қилаётган, нима учун бу куйга тушганини билмайин мўлтираётган бузоқлар қаршингизда намоён бўлади.

Эрталаб зўрға тураман, қўл-оёғим зирқираб оғрийди, томоқларим қурийди. Соғлигимни ҳам касаллигимни ҳам билмайман. Субҳидамда мен кутган шаффофлик ўрнига кишини беҳуд қилувчи ёқимсиз тутунлар баттар бўғади. Ҳафсаласиз ишга бораман. Эрталаб фақат мен шундай ҳолатга тушаманми, ўзимча ўйлаб қоламан. Бошқаларда ҳам шундай ҳолат. Кўпчилик соғлигидан нолиб гапиради, бел, оёқ оғриғидан зорланишади. Дард кўпу дармон йўқдай.

Бундан бир неча йиллар илгари ёш кишининг бели, қўл-оёғи оғриса, катталарга айтишдан чўчишарди. Чунки қариялар «ҳай-ҳай» болам, шу ёшингда бел-оёғим оғрийди дейсан-а, уят бўлади», дейишарди. Энди эса аксинча, гапиришади. «Ҳаммаси ана шу алюминий заводининг касофати» деб қўйишади куйиниб. Кечаги кунда булар шунчаки гаплар эди. Бугунги кунда атрофга заҳар сочаётган алюминий балоси айнан ҳақиқат, ҳамманинг, ҳар бир кишининг ўйи, ғами, ташвиш, юрагидаги оғриқ.

– Бундан бир неча йил олдин алюминий заводига қарашли касалхонага даво излаб борган эдим – дейди тожикистонлик ҳамкасблардан бири. – Шифокор текшириб асабим чарчаганлигини, даволанишим кераклигини айтди. Мени ётқизишди. Бу ердаги ҳолат менинг дардимни ошириб юборди. Ранги-рўйи яхши йигитлар бири белидан, оёғидан, яна бири сурункали бош оғриғи, яна кимдир доимий нафас қисилишидан шикоят қилади. Қаерда ишлашларини сўрасам, заводда деб жавоб беришади. Даво излаб келаётган беморларнинг оёғи узилмайди. Уларнинг барчаси учун бир хил муолажа, битта укол, икки дона эзиб ички дори берилади. Йигирмадан ўтиб ўттизга қадам қўйган суқсурдай йигитлар дардманд, касалманд. Палаталарда тўшакдан бош кўтара олмай инграниб ётган норасидалар. Аклан заиф туғилган боланинг коридордаги хатти-ҳаракати кишини даҳшатга солади.

Уларни кўриб кўз куяди. Ҳам раҳмингиз, ҳам қаҳрингиз келади. Афсуски бу сингари нохушликни алюминий заводи таъсир ҳудудида бўлган Сариосиё, Узун, Денов туманлари шифохоналарида кузатиш мумкин. Одамлар ўртасида бел оғриқ, оёқ оғриқ, бош оғриқ, нафас қисилиши, сариқ, қувватсизлик каби касалликлар кўпайиб бормоқда. Болалар ўлими кўпаймоқда.

Мавлуда – бевақт оламдан кўз юмиб кетган Улаш янгамнинг кенжа қизи. Яқинда туғруқхонада уни операция қилишиб боласини олишди. «Ҳалиям бахти бор экан, бир ўлимдан қолди» дейишди шифокорлар.

Ҳамқишлоғим Холмуродга тўнғич фарзанди бир олам қувонч бўлиб туғилганди, кўнглида бир дунё армон қолдириб кетди. Уч ёшли болакайни сариқ ўз комига тортди.

Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин, эшитишингиз биланоқ вужудингиз жунбушга келади, истаймизми-истамайсизми, бу ҳақиқат. Ҳақиқатни эса доимо тан олмоқ керак. Алюминий заводи – бу заҳар ўчоғи кимлар учун мол-дунё, шуҳрат-шон, кимлар учундир ажал уруғи, фожеа даҳшат.

Ўзбекистон ҳамда Тожикистон илмий текшириш институтлари олимлари томонидан олиб борилган тадқиқот-кузатувлар хулосасида Тожикистон алюминий заводи мўриларидан чиқаётган заҳарли газ моддалари ана шу зайлда давом этаверса, маълум йиллардан кейин корхона таъсир зонасида яшовчи инсонларнинг бепуштлик балосига йўлиқишлари эҳтимолдан ҳоли эмас.

– Бизларку ёшимизни яшадик, фарзандларимизнинг айтинг – дейди қишлоқ оқсоқолларидан бири Мамадали Турсунов. – Аҳвол шу зайлда кетаверса уларнинг келажаги нима бўлади?

Дарвоқе, ҳаммамиз ҳам яхши ниятлар билан фарзандлар ўстиряпмиз. Уларнинг бахти бизларнинг бахтимиз. Бироқ алюминий заводи фожеаларини кўз олдимга келтирсам вужудим титрайди. Наҳотки биз фарзандларимизга бахт ўрнига бахтсизликни раво этаётган, жаннатмакон юртимизни эса ўз қўлларимиз билан дўзахий саҳрога айлантираётган бўлсак? Бу каби саволлар ҳадеб хаёлимдан ўтиб юрак-бағримни эзади.

Мусурмон ТИЛАКОВ,
Сурхондарё вилояти.

Фарғона вилоятининг Қува шаҳридаги қандолат комбинати жамоаси ишлаб чиқараётган турли ширинликлар ва қандолат маҳсулотларига талаб тобора ортиб бормоқда. Бу ерда корхона имкониятларини кенгайтириш юзасидан қилинаётган ишлар ўз самарасини бераётганлиги боис ана шундай натижаларга эришилмоқда.

СУРАТДА: корхонанинг янги харидоргир маҳсулотлари.

Назм

ЎЗИНГНИ ЙЎҚОТМА

Бошингга тушса гар фалокат,
Йўлдошинг қилса гар хиёнат,
Бўғилса, эгилса адолат,
Хушёр тут, ўзингни йўқотма!

Сенга гар бешафқат бўлсалар,
Бор-йўғинг қолдирмай шилсалар,
Қош-кўзинг аёвсиз юлсалар,
Хушёр бўл, ўзингни йўқотма!

Эгри йўл томонга бурсалар,
Евларга талатиб қўйсалар,
Устингдан мағзава қуйсалар,
Хушёр тут, ўзингни йўқотма!

Бўхтонлик тошини отсалар,
Қалбингни ортингдан сотсалар,
Бахиллик юкини ортсалар,
Хушёр тут, ўзингни йўқотма!

Хушёрлик манзилга элтади,
Шошқалоқ аламга кетади,
Чидаган ниятга етади,
Бардам бўл, ўзингни йўқотма!

ТУҒИЛГАН КУН

Инсон ҳаёти бир мўъжиза. Айниқса одам ўз туғилган кунини ғоят азиз тутади. Ҳаётда бундан-да жозибали, эсда қоларли бирор бир тантана бўлмаса керак.

Мўъжизага тўла инсон ҳаёти,
Буюк бўлмоқ эрур асли нияти,
Эл олдида соф бўлса гар ҳимояти,
Шоядки шу унинг ҳаёт қисмати.

Тангрим берди бизга олий саодат,
Инсон бўлиб келдик дунёга, раҳмат!
Бундан ўзга бермас улуғроқ неъмат,
Яхшиликка айлаб шавқимиз фарат.

Ҳаёт эса гўзал, тўймайсан унга,
Янги кун ўхшамас кечаги кунга,
Оилали бўлсанг, эшсан қувончга,
Фарзанд-ла хонадон тўлади нурга.

Шунча шодлик, байрам, тантанаю тўй,
Сабабин сўрсалар сурмасдан мен ўй,
Туғилган кунимни санайман атай,
Шу кундан дунёга чўзгандирман бўй.

Яшаш сирларини англадим, отдим,
Шодумон ўтмоқда ҳар бир кунларим.
Бу ҳаёт гўзалдир азизим билким,
Бундан-да гўзалроқ туғилган куним.

Абдували ГУЛОММАҲМУДОВ,
техника фанлари доктори, профессор.

Ҳунарли болалар — унарли болалар.
Н. Муҳаммаджонов олган сурат.

Мулоҳаза

АЁЛ ИФФАТИ

Аёл – аллоҳ яратган маҳлуқотларнинг энг карамлиси, энг мўътабари, энг гўзали, табиат мўъжизаси. Инсон наслининг, зурриётининг кўпайиши сабабчиси аёл. Оиланинг безаги, рўзғор бекаси – аёл. Аёл – мушфиқ, табаррук она, аёл – мураббий, аёл – заҳматкаш деҳқон.

Аёл ҳақида муқаддас китобларда зикр қилинган. Қуръони Каримнинг «Нисо» сурасини Аллоҳ таоло аёлларга бағишлади (нисо – аёллар, хотинлар деган). Шоиру адиблар, олимлар дунёдаги энг яхши нарсаларни аёлга нисбат бердилар, унга ўхшатдилар, энг яхши сўз ва ибораларни аёл таъсифига бағишладилар. Аёл ойга, юлдузга, гулга қиёсланди. Аёл шаънига мунис, мўътабар, бокира, покиза, тоҳира, фозила, оқила, солиҳа, одила каби сўзлар бағишланди. Шундай олижаноб сифатлари билан ўзбек аёли жаҳонга ном таратди. Пайғамбар алайҳиссалом «Жаннат оналар оёғининг остидадир», дедилар. Пайғамбарлардан тортиб, шоху хукмдор, олиму фузало, шоиру адиб, авлиё, дарвеш, гадо, ҳар бир инсон зоти борки, аёл сутини эмганини эсдан чиқармайлик.

Рассомларнинг энг яхши мўйқалами аёл тимсолини яратишга хизмат қилди. Аёл ҳақида достонлар, ривоятлар, афсоналар, мақолалар, ҳикматлар тўқилди. Умр бўйи аёл висолига етолмай не-не ошиқлар ўтиб кетдилар. Буюк Алишер Навоий:

Минг туман нопок эрдин яхшидир,
Пок хотинлар аёғининг изи, деган, бўлсалар, Нодира аёлни **«Дунё чаманининг булбули»** деб атади.

Ўзбек аёлларидан Тўмарисдек қаҳрамон, шавкатли хукмдорлар, Бибихоним, Нодирабегим каби адиб ва давлат арбоблари, Гулбаданбегим, Зебинисо, Жаҳон отин, Увайсий, Самарбону, Нозимахоним, Анбар отин, Дилшод отин каби забардаст шоиралар етишиб чиқди. Ҳозир машҳур академик, фан докторлари бўлмиш олималаримиз айтмайсизми? Булар дунёга машҳур, ўзбек халқининг фахри, ифтихори.

Номлари зикр қилинган аёлларимиз ўзининг кийган кийими, қимматбаҳо тақинчоқ – жавоҳирлари билан дунёда ном қолдирдими? Йўқ, албатта! Уларни тилга олганда ҳеч ким кийган либоси, зебу зийнатини эсламайди. Бу ҳақда Зебунисо шундай деган экан:

Шоҳ қизи бўлсамда, қилдим фақр йўлин ихтиёр.
Бас менга бу зебу зийнатким, отим Зебунисо.

Япон мақолида «Аёл гўзаллиги шундай жозибали кучки, унинг олдида ҳатто йил ҳам тўхтаб қолади» дейилган экан. Пайғамбаримиз (с.а.в.) «Аёл диёнати, молу дунё ёхуд ҳусну жамоли учун никоҳ қилинади. Сен диёнатлисини танлагил, барака топгур» деган эканлар. Қаранг, Муҳаммад (с.а.в.) аёлнинг молу дунёси ёки ҳусну жамолига қараб эмас, диёнатлисига уйланишни тавсия қилибдилар.

Ғафур Ғулом ёзган экан:

Бизнинг хотинларга ҳаё фазилат,
Вафо ҳунардир, меҳнат одати.

Аёллар фазилати, уларга ғамхўрлик қилиш, аввайлаб-асраш, уларни ҳар томонлама моддий таъминлаш ҳақида, айниқса, Президентимиз Ислом Каримов жуда катта ғамхўрлик қилиб келмоқда. Бу ҳақда бир қанча Фармонлар эълон қилинди. Аёллар тавсифида юртбошимиз шундай сўзларни айтган эдилар: «Оқила, гўзал аёллар ўзларининг ғамхўрлиги, меҳрибонлиги, қалби дарёлиги билан оиладаги, коллективдаги, жамиятдаги маънавий муҳитни, поклик, ҳалоллик, самимият ва адолат муҳитини сақлаб турадилар».

Афсуски, шундай бебаҳо фазилатларни кейинги вақтларда ҳамма аёлларимиз ҳам сақлаб қололмадилар. Шўро давридан мерос бўлиб, Ғарбда кенг қулоч ёйган «эркин ҳаёт»нинг мудҳиш оқибатлари ҳамон сақланиб қолмоқда. Улардан бири – зинодир.

Зино кўпроқ оврупалашган йирик шаҳарларда содир бўлмоқда. Аҳолининг кўп қаватли уйларда яшаши, бир-бирини танимаслиги, турли миллат вакиллари бўлиши, кимникига ким чиқаётгандан бехабар ва ким қандай яшаётганлигига бефарқ бўлиши зинонинг кўпайишига сабаб бўлмоқда. Кўп қаватли уйларда яшаётган баъзи аёллар ота-она, қариндош-уруғлар назоратидан четда қолади, ён-веридагилар таъсирига бе-

рилиб, фахш йўлларига кириб кетади. Қишлоқ жойларда, маҳаллаларда ёт кишилар бировникига киролмайди, ҳеч ким уни уйига етаклаб олиб келолмайди ҳам. Баланд уйларда яширин фоҳишахоналар очилиб, қўшмачиликлар ҳам бўлиб турибди. Ваҳоланки, халқ энг ёмон кўрган одамини «даюс» (қўшмачи) деб ҳақорат қилган.

Инсоният зинони ҳамиша энг мудҳиш гуноҳ, разолат сифатида қоралаб келган. Ҳамма динлар ва муқаддас китобларда унинг гуноҳи азим эканлиги қайд этилган. Қуръони Каримда Аллоҳ таоло мусулмонларга хитоб қилиб: «Зинога яқинлашманглар, албатта, у фахш иш ва ёмон йўлдир» деган. Пайғамбар алайҳиссалом: «Қайси қавмда зино тарқалса, Аллоҳ таоло уларни ота-боболари билмаган касалликка мубтало қилади» деганлар. 1400 йил аввал айтилган бу сўз шу кунимизга башорат эмасми? СПИД, сўзак каби касалликлар нимaнинг оқибати? Яна бир ҳадисда пайғамбаримиз «Зинокор зино қилганда мўъминлиги қолмайди» деб таъкидлайдилар.

Бугунги кунда дунё бўйича зино туфайли тарқалган ҳисобсиз касалликларни даволашга ҳисобсиз маблағлар сарфланяпти.

Бу аёллар ва болалар саломатлигини тиклашга, таълим-тарбия соҳасига сарф қилинса бўларди-ку? Бу моддий томони, зино насл-насабнинг бузилиши, оилаларнинг таназзулга юз тутиши, инсоний муносабатларнинг ёмонлашиши, ахлоқнинг қулашига, шарм-ҳаё, бараканинг кўтарилишига, жиноятларнинг кўпайишига сабабчи бўлади.

Зино бор жойда, албатта, ичкилик бўлади, бу гуноҳ устига яна бир оғир гуноҳ. Ота-боболаримиз ва оналаримиз Худодан қўрққанлар, гуноҳ ишлардан ўзларини тийганлар, зинони хаёлларига ҳам келтирмаганлар. Шариатда зинокорларга қўлланадиган жазолар оғир ва қатъий бўлгани учун, жамиятда зино тарқалишига йўл қўйилмаган. Шариат қонунига кўра, зино қилган хоҳ эр, хоҳ хотин никоҳли, оилали ва унинг зино қилгани гувоҳлар билан исботланса, агар зинокорлар никоҳида бўлмаган (яъни уйланмаган) бўлса, халқ олдида юз дарра урилган. Кўриниб турибдики, зинонинг жазоси кўпчилик омма ҳузурида ижро этилган. Шўро давридан қолган саркит-зинокор жазоланиши ўрнига улардан туғилган болаларга нафақа тўланади.

Айрим матбуот нашрлари, жумладан, Русияда чиқадиган «Комсомолская правда» газетаси фоҳишаликка қонуний йўл очиб бериш ғоясини ёқлаб чиқди. «Аргументи в факти»нинг «Я молодой» нашри, «Спид–инфо» ва бир қанча газеталар фоҳишаликни тарғиб этишда бир-биридан қолишмаётир.

Никоҳсиз бола орттираётганлар аёллик ор-номуси ва иффатини йўқотган, айш-ишратга берилиб, фоҳишалик йўлига кириб, тубанлашиб кетган, ўз миллати, жинсига иснод келтираётган, иймонсиз, диёнатсиз эрлар ва аёллардир. Бундайлар оврупаликлар оиласида кўп учрайди. Чунки улар учун бу табиий, қадимдан давом этиб келаётган, урф-одат тусини олган. Улар учун турмушга чиққан қиз бокира бўлиши шарт эмас. Мусулмон оилаларида келин бокира бўлиши шарт қилиб қўйилган.

Энди савол туғилади: хўш, никоҳсиз туғилаётган болаларнинг оталари ким? Уларнинг бирортаси оддий ишчи, деҳқон, ҳунарманд, косиб ёки оддий зиёли эмас. Бундайлар оиласини таъминлаш, боқиш билан банд, моддий қийналмасалар ҳам, сабр-тоқат билан ҳаёт кечирмоқдалар. Ташландиқ болаларнинг оталари асосан ҳаром пул топувчилар, порахўрлар, маишатпараст «бойваччалар»дир.

Бу жирканчли иллатнинг яна бир аянчли томони шундаки, никоҳсиз туғилган бола аксар онасининг фамилиясида бўлади, отаси кимлигини билмайди. Боланинг ҳаромдан бўлганини қўни-қўшни, маҳалладагилар яхши билишади, улар фоҳиша аёлга нафрат билан қарашади, унинг боласига ҳам кўпда меҳру шафқат кўрсатишавермайди. Баъзилар онасининг фахш йўлига кириб кетганини юзига солиб ундан нафратланишади. Гуноҳдан туғилган болани мактабда синфдошлари ҳам таҳқирлайди, таъна тошини отади. Бола онасини «отамни топиб бер» деб қистовга олади. Она қилмишларидан хабардор бўлиб, ундан тамоман юз ўгириб кетган болалар ҳам бўлган. Маишатпараст, фақат ўз кайфу сафосини ўйлаган, мусулмончиликдан йироқлашиб кетган «она»лар ўз болаларига одоб-ахлоқ, ҳалоллик, поклик, инсонийлик каби олижаноб хислатлардан сабоқ бера олмайдилар. Айрим туғилгандан кейин ташлаб кетилган чақалоқлар эса болалар уйларида бошқа кишилар фамилиясида (ҳатто она фамилиясида ҳам эмас) тарбияланадилар. Ана шу чақалоқ вояга етиб, ўзининг танимаган, отасидан бўлган синглисига уйланиб кетса ёки акасига турмушга чиқиб кетса нима бўлади?

Инсонпарварлик нуқтаи назаридан қараганда, фарзанд қандай шароитда, кимдан туғилмасин, у жамиятда ўз ўрнини топиши керак. Айрим аёлларнинг қилмишини юзига солиш, эҳтимол бефойдадир. Бироқ бу ҳол уларга имтиёз яратиш ҳуқуқини бермаслиги керак. «Ишқ» бозорини авж олдириш билан шуғулланаётган, етим болаларнинг кўпайишига сабаб бўлаётганларга нисбатан нима учун бепарво бўлишимиз, кўнгилчанлик қилишимиз керак?

Мустақиллик бизнинг яшаш тарзимизни ўз тартиб-қоидаларимиз, урф-одатларимиз, динимиз асосида ташкил этишга имкониятлар яратиб берди. Ғарбга тақлид қилиб яшаш оқибатида келиб чиққан ёт иллатлардан қутулишимиз керак. Жумладан, инсоннинг руҳий ва моддий ҳаёти учун зарарли бўлган оғир гуноҳ – фоҳишаликка қарши курашмоғимиз даркор. Чунки инсон илк қадамлариданоқ жамиятга ҳалоллик, поклик олиб келиши керак. Шундагина жамиятда ҳақиқат, фаровон турмуш барқарор бўлади, Аллоҳнинг баракоти ёғилиб туради.

ҳожи ИСМАТУЛЛОҲ АБДУЛЛОҲ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби,
профессор.

Газетамизнинг 2001 йил 2 январь сонида «Олғир отфурушлар» мақоласи босилган эди. Кўплаб мунозарага сабаб бўлган бу мақола юзасидан талай хатлар олдик. Қуйида уларнинг бири билан танишасиз.

Акс-садо

ОТ — ХАЛОСКОР

Яккабоғ тумани «Ҳисор» жамоа хўжалигининг донгдор йилқибоқари, Гулдара қишлоғида истиқомат қилувчи Маъдулла Нормуродов тоғда ўтлаётган йилқилардан хабар олгани келганида осмон тиниқ, беғубор эди. Ўша 1999 йилнинг 8 август куни тушдан кейин Эшакмайдон тепалиги томонидан ёпирилиб келаётган улкан булутлар гаасига кўзи тушди. «Бу қора булутлар бир балони бошламаса-я» дея кўнглидан ўтказди Маъдулла . Жала қуймасдан олдин бу ерни тарк этмоқчи бўлиб отига қамчи урди. Ёмғир томчилай бошлади. Ер у кўкни ларзага келтириб, момақалдироқ гумбурлаб, чақмоқ чақнади. Орадан кўп ўтмай кучли ёмғир тинимсиз ёғиб тобора шиддатли тус олди, ҳадемай ёмғир жалага, жала дўлга айланди. Қишлоқ аҳлининг айтишича, дўлнинг катталиги худди какликнинг тухумидай бўлиб, салкам тизза бўйи қалинликда ёққан.

Шундан кейин Маъдулла ўзини улкан арча панасига олиб, ноилож дўлнинг тўхташини кутишга мажбур бўлди. Шиддат билан ёғаётган дўл зарбидан дарахтларни шохлари ҳам чирт-чирт синиб тушарди. Бу ҳол Маъдулланинг кўнглига ғулғула соларди. Жонивор от ҳам буни сезгандек, ҳадеб пастликка тушишга интилар, устма-уст кишнаб, тинмай ер тепинар ва юганини узгудек бўлиб қишлоқ томон талпинарди. Орадан ярим соатча чамаси вақт ўтиб, дўл тина бошлади ва зум ўтмай қуёш чарақлаб чиқди. Ҳадемай тизза бўйи ёққан дўл қуёш нурининг иссиқ тафтига дош беролмай, эриб сувга айланди. Дара узра тўлиб оқаётган сел ҳайқириб, кучли овоз билан пастлик томон оқа бошлади. Буни кўрган Маъдулла бирор фалокат рўй беришини сезиб, отини қистаганча жонажон қишлоғи томон шошилди. У йўл-йўлакай пастга энаркан, бундан етти йил илгари кучли қор кўчкиси рўй бериб, икки дарани сунъий равишда туташтирган манзилга етиб келганида даҳшатли манзарага кўзи тушди. Бу ерда жуда катта ҳажмда сув тўпланиб улгурганди. Йиғилиб қолган сув дастлаб сунъий тўсиқдан ошиб ўта бошлади. Ана-мана дегунча кучидан ҳосил бўлган омонат тўсиқ ўрнидан силжиди...

Шу заҳоти йилқибоқар Маъдулла отига қамчи босди. От жонивор ҳам буни сезди. Гандай елдай учди. У қишлоққа селдан олдин етиб келиб, аҳолини бу хавф-хатардан огоҳ этди.

Бундай мудҳиш манзаранинг гувоҳи бўлган Гулдара қишлоғилик Нишон Исматов шундай ҳикоя қилади: – Умримда селнинг овозини эшитмаган эдим. Тоғ томондан ажабтовур, ваҳимали овоз келди. Аввалига самолёт ёки вертолёт дара устидан учиб ўтаётгандир, дея ўйладик. У ёқ, бу ёққа қарадик, ҳеч нарса учмаяпти-ю, бироқ ваҳимали овоз кучайгандан кучаярди. Шундоққина Гулдарасой бўйлаб от чоптириб келаётган йигитга кўзимиз тушди. У овозининг борича: «Қочинглар-ов сел келяпти, сел...» – дегандан сўнггина бояги ваҳимали товуш ҳарсанг тош аралаш оқиб келаётган бутананинг шовқини эканини пайқабмиз. Дарҳол бу хавфдан қишлоқни огоҳ этиб, ўзимиз ҳам қирга қараб кўчдик. Ҳалиги йигит эса сой бўйида жойлашган қуйи қишлоқлар аҳолисини огоҳ этгани отини қамчилаганича ўқдай учиб кетди. Орадан кўп ўтмай сел Маъдулланинг орқасидан кимўзарга мусобақалашаётгандек ёпирилиб келди ва рўпарасида дуч келган дов-дарахт борми, кўприк борми барини ўз домига тортди... Қишлоқдошимиз Эштўхтар бобонинг сой бўйидаги беш сотихга яқин экинини пайҳон қилиб, текислаб юборди. Қишлоқнинг корига яраб турган сув тегирмони ҳам селнинг «ўлжа»сига айланди. Яхшиямки, тегирмон ичида ухлаб ётган икки киши Маъдулланинг қичқириғидан уйғониб, тепалик томон қочиб, жон сақлашга зўрға улгуришди.

Маъдулла Нормуродов от чоптириб, қўшни қишлоққа етиб келди ва овозининг борича: «Қочинглар, сел келаяпти,,,» дея қичқирди. Қўшни Чорбоғ қишлоғида Қарши шаҳридан бир машина бўлиб томошага келган меҳмонлар эндигина тандир кабобни пишириб, «олинг-олинг»ни бошлаган бир пайтда бир отлиқ йигитнинг кучли бақирганини ва зум ўтмай бир-бирига урилиб оқиб келаётган тошларнинг шақир-шуқурини эшитиб, ҳайратдан донг қотишди ва тепалик томонга бирин-кетин югуриб қоча бошлашди.

От чоптириб келаётган Маъдулла навбатдаги қишлоқ кўпригига яқинлашганда сал нарироқда бир-бирлари билан қувлашмачоқ ўйнаб саёз дарёда чўмилаётган олти-етти чоғли болаларни кўрди-ю, жиловни улар томон бурди. «Қочинглар, сел келяпти, оқиб кетасанлар, тез сувдан чиқинглар!..» дейишига қарамасдан бу гапга ишонмаган болалар чўмилишида давом этарди. Ахири Маъдулла болалар устига от солиб, уларнинг орқасига бир-икки қамчи туширди. Ёзнинг оташ иссиғида селни кутмаган болалар узоқдан аждарҳодек пишқириб, дарёнинг икки қирғоғини тўлдириб келаётган қоп-қора бутанани кўриб қир томон ура қочишди.

Терга ботган от жонивор «Қирққиз» деган жой яқинидаги кўприкка етиб келганида бу ерда ҳам уч-тўрт бола бамайлихотир бир-бирига сув сепишиб чўмилишарди. Маъдулла буларни ҳам бу ердан ҳайдаб чиқарди. Болалар кийимларини қўлларига олиб қочишга зўрға улгуришди.

Йигит яна йўлида давом этиб, қабристон яқинига келиб қолганида қоп-қора лойқа аралаш сел уларга етиб олди ва отнинг сийнасига кўтарилди. Кучли сел отни суриб, қабристон атрофини ўраб турган симтўрга оборио тақади. От бир-икки кишнади-ю, учинчи уринишда симтўрдан сакраб ўтди. Хатарсиз жойга чиқиб олгач, яна пишқириб елди. У гўёки ўқдай учди ва селдан ўзиб ҳансираганча кейинги қишлоқ – Кўкжарга етиб келди. Маъдулла кучли бақириқ ва қичқириқдан томоғи бўғилиб қолганлиги ва жонивор отнинг ҳолдан тойганлигига қарамай, бу қишлоқни ҳам ўз вақтида хавфдан огоҳлантириб улгурди. Ҳар дақиқа, сония ғанимат. Охирги қишлоққа селдан олдин улгуриш керак. Маъдулла шу хаёл би-

лан Дарё қишлоғига қандай етиб келганини сезмай ҳам қолди. Зудлик билан бу қишлоқ аҳолисини ҳам кутилмаган селдан хабардор қилиб, фалокатдан сақлаб қолишга сабаб бўлди. Шу қишлоқлик оқсоқолларнинг айтишича, бундан 102 йил илгари шундай табиий офат юз берган экан.

– Бу жониворнинг хосиятини таърифлаш учун сўз ортиқчалик қилади, – дейди Маъдулла. – Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг қишлоқларни огоҳ этгани шу қорабайирим ўқдай учиб, ўн чақирим нари – берисидаги йўлни босиб ўтгунча роса терга ботди. Ҳар қандай чавандоз бу жониворнинг кайфиятини ҳам, тушкун ҳолатини ҳам яхши билади. Отларнинг фазилатли жиҳатлари бисёр. Боя айтгандимку, какликнинг тухумидай дўл ёғди деб. Ўшанда арчанинг панасига ўтиб, дўлнинг тўхташини кутдим. Бир нарсани сезган бўлса керакки, от дўлнинг шиддат билан ёғишига қарамасдан юганини узгудек бўлиб қишлоқ томон интиларди. Шундан кейингина отнинг раъйига қарашга мажбур бўлгандим. Бир фалокат бўлишини от мендан олдин сезган экан. Худди шундай бўлди ҳам. Маълумки, ер қимирлашини ҳам дастлаб от билан ит сезади. Буни ҳамма яхши билади. Сел бизга етиб келиб, қабристон симтўрига тақаб қўйганида ҳам от жони борича ундан ошиб, хавфсиз жойга чиқиб олиши билан қўшни қишлоқ томон учди. Демак, от элни огоҳ этиб, фойдали иш қилаётганимизни жуда яхши сезган. Агар шу фаросатли қорабайирим бўлмаганда, мен оддий бир йилқибоқарнинг қўлидан нима ҳам келарди. Бундай олиб қараганда ҳаммасига шу халоскор от сабабчи...

* * *

Хонаси келиб қорабайир зотли от ҳақида яна икки оғиз сўз юритсак. Маълумки, отлар тўғрисида турли афсона ва ривоятлар мавжуд. Лекин биз юқорида қаламга олган Қорабайирнинг инсон хавфсизлигини таъмин этишдаги ўзига хос улуши ҳақида бир шингил холос.

Шоир Ҳамид Олимжон асарида «Беқанот учган отлар» дея қорабайирга нисбат берган бўлса ажабмас. Таниқли ёзувчи Нусрат Раҳмат ҳам ўзбекларнинг арғумоғи ҳақида қизиқарли мақолалар ёзган... Тошкент отчопари. Отлар старт майдончасига саф тортган. Булар туркманларнинг Ахалтака, русларнинг рисаги, Будёновка ва Латвия оти, ўзбекларнинг Қорабайири...

Старт тўппончасидан ўқ узилди, қамчилар, ҳавога кўтарилди. Қорабайирнинг эгаси командадан бехабар қолган шекилли, отлар анча нари кетгач, юганни бўшатди. Қорабайир учун қамчининг кераги йўқ, шунинг ўзи кифоя эди. Ўзбек арғумоғи уларга етиб олди ва анча баравар чопишиб, ҳамма отларни ортда қолдириб кетди. Ўзбек арғумоғи қарсаклар ва олқишларга кўмилиб кетди. Ҳакам натижани эълон қилди. Қорабайир 1600 метр масофани 1 минут-у 2 секундда босиб ўтиб ажойиб рекорд кўрсатгичга эришган. Ана шу масофани рус рисаги 2 минут-у 26 секундда, Латвия оти 3 минут-у 2 секундда босиб ўтгани маълум бўлди.

Қорабайир отларининг довруғи қадимдан оламга машҳур бўлган. Араб отлари ўзининг учқурлиги ва ихчамлиги билан бошқа отлардан ажралиб туради. Улар қорабайирнинг авлоди ҳисобланади. Чунки араб лашкарбошиси Қутайба Самарқандни босиб олганда, жуда кўплаб қорабайир отларини ўз ватанига жўнатган. Бу отлар Арабистоннинг иқлим шароитига мослашиб кетган ва улардан араб отлари вужудга келган. Тарихий фактлар Чингизхоннинг ҳам жуда кўплаб қорабайир отларини ўлжа олганлигидан далолат беради.

Мутахассисларнинг фикрига кўра, ер юзида қорабайирдек эпчил от йўқ. У ўзининг «универсал»лиги билан бошқа отлардан фарқ қилади. Қорабайир тез югуришидан ташқари, юк тортиш ва бошқа хўжалик юмушларини бажаришда ҳам деҳқонга беминнат дастёр. Тоғ ва адирлардан жуда қалтис ва ноқулай йўллардан бемалол ўтиб кетаверади. Бошқа кўпгина отларда бундай хислат йўқ. Қишнинг қаҳратон совуғига ҳам, ёзнинг жазирама иссиғига ҳам анча бардошли. Илгари деҳқонларимиз қишлоқ хўжалигида отлардан жуда кўп фойдаланганлар. Чунки иқтисодий жиҳатдан ҳам анча тежамлидир.

Шу сатрларни ёзаётиб, ногаҳон бир воқеа эсимга тушиб кетди. Хабарингиз бўлса керак, иккинчи жаҳон уруши йилларида мамлакатимиздан кўплаб қорабайир отлари жангга жўнатилган. Уларнинг кўпчилиги мисли кўрилмаган жасорат кўрсатгани тарихдан маълум.

Китоб туманининг йирик хўжаликларидан бирида ўттиз йилдан зиёд раҳбарлик қилган меҳнат қаҳрамони Каромат опа Рустамова ўтган. Ўттизинчи-қирқинчи йилларда транспорт – улов тақчил бўлган пайтларда отлар одамларнинг жонига оро кирган. Айтишларича, уруш йиллари жонини ҳам беришга тайёр турган қишлоқ аҳли хўжаликникидан ташқари, шахсий отларини ҳам фронтга жўнатганлар. Шунда Каромат опа кўп йиллар миниб юрган, ўрганиб қолган отини ҳам кўзи қиймаса-да, бериб юборади. От билан йиғлаб хайрлашади, жонивор ҳам буни тушунгандек, бошини сарак-сарак қилган куйи кўзига ёш олади.

Уруш ҳам кутилган ғалаба билан тугади. Орадан бир йил ўтмай, қишлоқда «Каромат опанинг оти фронтдан қайтиб келибди», деган миш-миш тарқалди. Ниҳоят, ҳориб-чарчаган, олдингига нисбатан озиб кетган от эгаси билан учрашган ва Қорабулоқ сувидан қониб-қониб ичган. Армони ушалган бу забонсиз жонивор кўп ўтмай шу ерда жон берган. Ана сизга, отнинг инсонга бўлган вафодорлиги-ю, садоқати.

Азамат СУЮНОВ.

Она билан бола—гулу лола.

САМАРҚАНД ЕРИНИНГ САХОВАТИ

Самарқанд шаҳри аҳолисини сарҳил мева, сабзавот, полиз маҳсулотлари билан таъминлашда Самарқанд тумани деҳқонлари салмоқли улуш қўшишмоқда. Ҳар йилги анъанага кўра улар бу йил ҳам шаҳарнинг энг гавжум масканларидан бири – «Мармар» бозори ёнида ноз-неъматлар кўргазмасини ташкил этишди.

«Самарқанд ерининг саховати» деб номланган бу кўргазма пишиқчилик мавсуми давомида шаҳарликларга намунали хизмат кўрсатади. Ҳозир бу ердаги савдо пештахталари орқали ҳар куни аҳолига 100 тоннадан ортиқ узум, мева, картошка, сабзавот етказиб беришмоқда.

– Муҳими кўргазмадаги маҳсулотлар ғоят сифатли бўлиши билан бирга бозор нархидан бир ярим баробар арзон, – дейди «Самарқанд агрофирмаси» директори ўринбосари О. Ҳасанов.

Савдо кўргазмасининг очилиш тантанасида вилоят ҳокими Э. Рўзиев иштирок этиб деҳқонларнинг шаҳар аҳолисига кўрсатаётган саховатлари учун миннатдорчилик билдирди.

ОРОЛ БЎЙИ АҲОЛИСИГА

Бу йилгидек мураккаб сув танқислиги ва оғир экологик вазиятдан азият чекаётган Орол бўйи аҳолисига ёрдам кўрсатишдан самарқандликлар ҳам четда қолишмаяпти.

Яқинда вилоят меҳнаткашларининг озиқ-овқат, кийим-кечак, дори-дармон ва бошқа зарур инсонпарварлик ёрдамидан иборат юклари ортилган каттагина карвони Орол бўйида истиқомат қилувчи фуқароларга жўнатилди.

Вилоят ҳокимлиги ташаббуси билан уюштирилган бу ёрдамда Самарқанд шаҳри, Нарпай, Булунғур ва Каттақўрғон туманлари меҳнат жамоалари биринчилар қатори ўз ҳиссаларини қўшишди.

Зоҳир ТЎРАҚУЛОВ,
«Адолат»нинг ўз мухбири.

Авлоди соғлом юртнинг — келажаги буюкдир

ТОҒЛАР БАҒРИДА

Болалар ёз мавсуми келишини ҳар доим интиқлик билан кутадилар. Чунки, улар ёзги таътилларини тоза ҳаволи, хуштабиатли оромгоҳларда ўтказишни соғинишган. Бир томони тоғларга туташган, яна бир томони Чорвоқ сув омбори бўйларидан ўтган йўл Бўстонлиқ туманининг Янгиқўрғон қишлоғига олиб боради. Бу қишлоқда «Шарқ» нашриёт матбаа акциядорлик компаниясининг Юрий Гагарин номи билан аталадиган болалар оромгоҳи жойлашган.

— Оҳ, чўмилиш қандай маз-за!

Нўъмонжон МУҲАМАДЖОНОВ олган сурат-лавҳа.

Ҳар йили уч сменада минглаб болалар бу ерда ҳордиқ чиқарадилар. Яратилган шарт-шароитлар, айниқса, шу жойнинг ўзида тайёрлаб тортиқ этилаётган иссиқ овқатларнинг мазали ва сифатлилиги, тоғнинг танга даво ҳавоси, оромгоҳ маъмуриятининг ғамхўрлиги туфайли болаларнинг дам олиши соз ўтмоқда.

Бундан ўттиз беш йил илгари бунёд этилган болалар оромгоҳига кўпларнинг ҳаваси келади. Чунки, бу ерда ҳамма шарт-шароит муҳайё.

Хабарингиз бор, Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилоятида обҳавонинг қурғоқчилиги оқибатида экологик мувозанат бузилган. Айниқса, болалар тоза сув ва тоза ҳавога муҳтож. Шу туфайли Президентимиз Ислом Каримовнинг ташаббуси билан Оролбўйи болаларга жуда катта ғамхўрлик яратилди. Минглаб болалар Тошкент вилояти ҳудудларида жойлашган болалар оромгоҳларига бепул дам олиш учун келдилар.

Ҳар сменада Қорақалпоғистондан 70 нафардан болаларнинг бепул дам олиши уюштирилди.

Биз Янгиқўрғонга сафаримиз чоғида ўнлаб Қорақалпоғистонлик бир-биридан ширин болалар билан суҳбатлар қурдик. Улар баралла «Бизга шундай шарт-шароит яратиб берган Юртбошимизга минг раҳмат» дейишмоқда.

Оромгоҳда маданий-маърифий тадбирлар яхши йўлга қўйилган. Санъат ва ижоднинг барча турларига қизиқувчилар, илм-фанни чуқур эгаллашга мойиллиги кучли бўлган иқтидорли болалар гуруҳ-гуруҳларга бўлиниб ўзи билганларни бошқаларга ўргатмоқдалар. «Гули ИНТ» хусусий фирмаси қошидаги маданият марказн раҳбари Гулчеҳра Юсупова бошчилигидаги бир гуруҳ ёш санъаткорлар ташриф буюришиб болаларга бепул томошалар кўрсатдилар. Эсдалик совғалари бердилар. Беғубор қалбларнинг қувонганини бир кўрсангиз, болаликка қайтиб қолгингиз келади!

Биз оромгоҳ бошлиғи Ғуломжон Ҳакимов билан суҳбатлашдик. У биз билан эринмай оромгоҳни айланди. Шароитлар билан таништирди.

— Ўзим ҳам мактабда ўқиб юрган чоғларим шу оромгоҳда дам олганман, — дейди Ғуломжон Ҳакимов. — Ўша-ўша сўлим табиат қўйнида жойлашган болалар оромгоҳига меҳрим бўлакча. Соғлом авлод йилида ҳукуматимиз томонидан кўрсатилаётган болаларимизга ғамхўрликнинг моҳиятини тўғри англаган ҳолда иш олиб боряпмиз. Ҳа, ҳамма яхши нарсаларни болаларга илиняпмиз.

Оромгоҳ бошлиғи лагерь ҳудудида яратилган мевали дарахтларга назар ташлар экан, бизни оромгоҳ тарихи билан таништирди. Унинг таъкидлашича, бу оромгоҳни яратишда Ўзбекистон матбаачиларининг дарғаларидан бири Ислом ота Шоғуломовнинг хизматлари беқиёс. Унинг ташаббуси билан тоғлар бағрида шундай гўзал бир ошён вужудга келдики, ҳали узоқ йиллар бу ерда болаларимиз мириқиб-мириқиб дам оладилар. Шунингдек, ўнлаб гектарларда жойлашган оромгоҳ атрофини боғу-бўстонга айлантирган марҳум Акром Мирзакаримов, Иван Золотов ва шу кунгача оромгоҳда меҳнат қилаётган Ўктам Мирзакаримов, Ҳабиба Ҳасанова, Меҳри Қулиева, Жўра Давлетов, Тўйди Мирзакаримова, Ражабжон Йўлчиева, Ортиқали Олимжонов каби жонкуярлар ўзларининг бетиним ва ҳалол меҳнатлари билан болалар хизматида. Оромгоҳнинг шундоққина ёнгинасида Раимжон Йўлчиев бошчилик қилаётган дам олиш маскани бор. Бу масканда «Шарқ» матбаа нашриёт акциядорлик компаниясининг ишчи-хизматчилари, мутахассислари ва масъул ходимлари ҳордиқ чиқаришмоқда.

Биз оромгоҳ қўйнидан олам-олам таассуротлар билан пойтахтга қайтдик. Юртимизда доимо шундай тинчлик барқарор бўлсин, болалар қувончига-қувончлар қўшилаверсин.

Дилноза ҚАЮМОВА,
«Адолат»нинг жамоатчи мухбири.

Кимки қонунни бузса...

ИНСОФСИЗЛАР

Кейинги пайтларда Каттақўрғон шаҳар ва туманларидаги кўпчилик жойларда телефон алоқаларининг бехосдан ишламай қолаётганлиги кишиларда тегмоқда. Алоқа узилиши натижасида ташкилот, корхона, ширкат хўжаликларидаги муҳим ишлар, топшириқларни телефон алоқасисиз уддалаш амри-маҳол. «Бир тасаввур этинг-а! Бир оғиз хабарни етказиш ёки йўл керакли маълумотдан воқиф бўлиш учун соатлаб вақтингизни кетказиб, сарсон-саргардон бўлишингизга тўғри келади. Шундай экан, ҳоҳ ишлаб чиқариш соҳасида, ҳоҳ шахсий юмушда телефон хизмати сув билан ҳаводек зарур.

Хўш, Каттақўрғон шаҳри ва туманидаги кўпгина алоқа тармоқларининг узилиб қолишига сабаб нима? Гап шундаки, арзимаган фойда учун виждонларини жиғилдонга айлантирган баъзи муттаҳамлар ўғирлар телефон симларини кесиб олаётганликлари туфайли жойларда алоқа хизмати тўхтаб қоляпти.

Каттақўрғон туман ҳуқуқ-тартибот идоралари тезкор ходимлари алоқа симларига кўз олайтирганларга нисбатан қаттиқ назорат олиб боришяпти. «Бузоқнинг югургани сомонхонагача» деганларидек, қинғир ишга қўл урган муттаҳамлар ҳам қўлга олиниб, жиноий жавобгарликка тортилдилар. Жумладан, Каттақўрғон туманидаги Баланд чорда қишлоғида яшовчи Зоир Нуралиев ва шаҳарнинг Бобур кўчасида яшовчи Файзулла Назаровлар ана шундай виждонсизлар тоифасидан чиқиб олиб. Тоғни урса талқон қиладиган бу йигитлар арзимаган мўмай даромадга кўз олайтириб, [illegible] фабрикаси ҳудудидаги 150 метр алоқа кабелини узиб олганликлари аниқланди. Шунингдек, шаҳардаги Бобур кўчасида яшовчи Юнусбек Уринов ҳамда Шавкий маҳалласида истиқомат қилувчи Жаҳонгир Эрдоновлар ҳам шаҳар меҳмонхонаси атрофидаги 120 метр алоқа кабелларини кесиб олаётганларида қўлга олиндилар. Бу муттаҳамларнинг ҳар бири жиноий ишлари учун 3 йилдан озодликдан маҳрум этилди.

Алоқа кабеллари давлат мулкидир. Давлат мулкига кўз олайтирганларга нисбатан асло шафқат қилинмайди.

— Сим ўғриларининг пайини қирқиш, алоқа кабелларини назорат қилиш бутун жамоатчиликнинг муқаддас бурчидир, — дейди Ўзбекистон Давлат миллий хавфсизлик хизмати Каттақўрғон туманлараро бўлим бошлиғи Ислом Назаров. — Бу борада қишлоқ фуқаролар йиғини, маҳалла фаоллари билан мулоқот ўтказилмоқда. Ҳамкорликда жиноятни олдини олиш юзасидан зарур чора-тадбирлар белгилаб боряпмиз.

Асқар ЖАЛИЛОВ,
«Адолат» мухбири.

Суд залидан

НАФСИ ПАНД БЕРДИ

Раҳим Бурхоновнинг асли касби электрмонтёрлик. У бу ишни бинойидек бажариб юрган эди. Нима жин урди-ю ишдан бўшади. Лекин «бир кун керак бўлиб қоларсан» деб ўзи ишлаётган ташкилотга электр симларини қирқадиган омбир ва симёғочга чиқишда қўл келадиган «темир тирноқ»ларни топширмади. Бу орада хотини билан ҳам ажралишиб олди. Ўртада битта вояга етмаган фарзанд. Кўп ўтмай тумандаги Бобур номли паррандачилик фабрикасига чилангар бўлиб ишга кирди. Раҳимбой бу ерда тинчгина ишлаб юрса бўларди. Бироқ...

Пухта ўйланган режа асосида Раҳимбой овга чиқди. У «ИЖ» русумли мотоциклини елдек учириб келиб, туманнинг «Қўшчинор» деҳқон фермер хўжаликлари бирлашмаси ҳудудидан оқиб ўтувчи канал ёқасида тўхтади. Унинг чапдастлиги билан «ҳаш-паш» дегунча канал четидаги симёғочлар электр симларидан халос қилинди. Тажриба бор, 6 та симёғочга чиқиб, омбир билан шу симёғочлар оралиғидаги 4 қаторли 751400 сўмли 1280 метр электр симларини қирқиб, уларни 20 та ўрамга ажратиб, шундан 6 ўрамини мотоциклида Тошкент — Термиз катта бетон йўлига олиб чиқди. Бахтига харидор ҳам тезда топила қолди. У ўғирланган симларни (тергов жараёнида ҳам аниқлаб бўлмаган) номаълум «Москвич» автомашинаси эгасига 10000 сўмга пуллади. Сўнгра қолган 14 ўрам симларни «дулдули»га юклаб, энди жўнайман деб турганида туман ички ишлар бўлими ходимлари томонидан қўлга олинди. Шундай қилиб, судланувчи Раҳим Бурхонов фалокатга илашиб, Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг 169-моддаси 3-қисми «Г» бандидаги жиноятни содир этди. Шароф Рашидов туман суди ҳукми билан олти йил озодликдан маҳрум этилди. Мол-мулки давлат фойдасига мусодара этилиб, Сирдарё вилояти Қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармасига қарашли 15-сон қурилаётган корхоналар бирлашган дирекциясига етказилган 447950 сўмлик зарарни тўлаш тўғрисида ҳукм чиқарди.

«Ўйламай, қилинган иш, бошга келтирар ташвиш» деб шунга айтсалар керакда!

Ғафуржон ХОЛМАТОВ,
Сирдарё вилояти Шароф Рашидов тумани жиноий ишлар бўйича судининг раиси.

Одамлар олтинни саккиз минг йилдан бери қазиб чиқармоқдалар. Шу вақт ичида олтин безакдан жаҳон пулларига айланиб кетди, яъни давлатларнинг бир-бирлари билан савдо-сотиқда асосий ягона муомала воситаси бўлиб қолди. Ўзининг ажойиб физика-кимёвий хоссалари сабабли саноат ва техникада бу «сариқ металл» жуда ҳам кўп ишлатилмоқда. Инсоният шу даврга қадар тахминан 100 минг тонна олтинни қазиб олган. Асосан олтинни кўплаб қазиб чиқариш XIX асрнинг ўрталарига тўғри келади, чунки бу пайтда Калифорния ва Австралияда янги олтин конлари топилган эди.

ОЛТИН

1990 йили жаҳонда 1386 тонна олтин қазиб чиқарилган. Шунинг 690 тоннаси Жанубий Африка республикаси, 52 тоннаси Канадага, 35 тоннаси АҚШга, 20 тоннаси янги Гвинеяга тўғри келади. Ҳозирда Жанубий Африка республикасида жаҳондаги олтиннинг 62-65 фоизи қазиб олинади.

Энг катта олтин сақлаш жойи АҚШдадир. Жаҳонда энг катта олтин сақланадиган омбор федерал банк заҳираси бўлиб, у Нью-Йоркда жойлашган, яъни Манхэттен оролининг 30 метр чуқурликда жойлашган ертўлаларида, 90 тонналик метал дарвоза ичида 120 сейфда 995 пробали олтин қуймалари сақланади. «Нью-Йорк таймс» газетасининг ёзишича, бу банкда камида 13 минг тонна олтин бор. Ўзининг катта олтин заҳирасига эга бўлган иккинчи омбор Форт-Нокс банкига тегишли бўлиб (АҚШ, Кентукки штати) унда 4,5 минг тонна, учинчиси Франциянинг миллий банкида бўлиб, бу ердаги олтин заҳиралари асосан мамлакатга генерал Де Голл (1958-1969) бошчилик қилган йиллари тўпланган.

Айни пайтда йилига ишлаб чиқарилаётган тахминан 1300 тонна олтиннинг 800 тоннаси заргарликда, 105 тоннаси электрон саноатда, компьютер ва космик аппаратларни ишлаб чиқаришда, 65 тоннаси тиш тайёрлашга сарф бўлади, қолганлари турли олтин тангалар ишлаб чиқаришда ҳамда заҳира ҳисобида давлат банк омборларида сақланади. Ҳозир 27 минг тоннага қадар бу нодир металл хусусий шахслар қўлида бўлиб, асосан Ҳиндистон, Франция, Италия фуқароларидадир. Жаҳонда тиш учун олтинни Швейцария фуқаролари кўп ишлатади. Японияда олтин заҳиралари бўлмаса ҳам йилига камида 65 тонна соф олтинни электроника саноати учун сотиб олиб ишлатадилар. «Қора бозор» ишбилармонлари қўлида ҳам кўп олтин ҳамда ундан ясалган турли заргарлик безаклари ва буюмлари бор.

1 ноябрь 2000 йилга келиб, олтинни нархи халқаро бозорда троя унция (31,1 грамм)си 280 АҚШ долларини ташкил қилди. Яъни олтиннинг нархи секин-асталик билан ошмоқда.

Ўзбекистон ҳудудида яшаган кушонлар империяси (Далварзинтепа пойтахти бўлган) давридаги аждодларимиз олтиндан эрамизнинг I–II асрларида ясаган тангалар геометрик аниқлиги ҳамда тангада одам тасвирини қойилмақом қилиб тасвирлаши ҳозирги жаҳон археология олимларини ҳам лол қолдириб келмоқда. Мовароуннаҳр ҳудудидаги заргарлар XIII–XIV асрдаёқ мис буюмлар сиртини қалинлиги 2-3 микрон келадиган юпқа олтин ва кумуш суви билан қоплашни билганлар.

Ўзбекистон олтин ишлаб чиқариш бўйича жаҳонда 8-ўринда, олтин заҳиралари бўйича 7-ўринда туради. Мурунтов, Олмалиқ, Ангрен, Зарафшон, Учқудуқ ва бошқа конларда йилдан йилга олтин қазиб ишлаб чиқариш кўпаймоқда. Навоий тоғ-металлургия комбинати ишлаб чиқарган олтин жаҳон бозорида, айниқса, Лондон, Токио биржаларида жуда ҳам қадрланади ва нархи юқори туради.

Илҳом ШЕРМУҲАММАД.

Узоқ яшаш сирлари

ҚАРИМАЙ ДЕСАНГИЗ...

• Кексалик, унинг олдини олиш сирларини билган киши ўз умрини 130 ёшга узайтириши мумкин.

А. ТАННИ.

* * *

• Инсон ўз ҳаётини тўғри ташкил эта билса, у 180 ёшгача умр кўриши мумкин.

Жустин ГЛАСС.

* * *

• М. Зубков умрида касал бўлмай ҳеч қандай дори дармонларсиз 142 йил яшаган.

* * *

• Узоқ яшаган ва бошқа олиму шифокорларнинг хулосалари:

— Бўлар бўлмасга жонни ҳам, руҳни ҳам қийнаб, азобламаслик керак.

— Қариш жараёнини орқага суриш учун жисмни пок сақлаш, ўз вақтида парвариш қилиш керак.

— Ўртача 7—8 соат ухлайдиган одам беш соатдан камроқ ёки ўн соатдан кўпроқ ухлайдиганларга нисбатан узоқроқ яшаши исботланган.

— Қариган сари одам ўзига мос шароит яратиб олиши керак. Бироқ у ўзини жуда яхши ҳис этиши керак. Қўлингиздан нима яхши иш келса албатта қилиб кўринг.

— Жисмоний тарбия соғлом яшаш, узоқ умр кўришнинг энг зарур шарти ва энг муҳим омилларидандир. Жисмоний тарбия, жисмоний меҳнат бир қанча хасталикларнинг, жумладан, юрак-қон томирлари касалликлари, қон босимининг ошиши, қантли диабетнинг ривожланишини секинлаштиради.

— Одам аччиқланса ёки ҳафа бўлса организмда гармонларнинг, глюкокортикандларнинг ошиб кетишига сабаб бўлади. Булар ўз навбатида миядаги анчагина ҳужайраларнинг емирилишига сабаб бўлади. Биолог Роберт Зопольскийнинг тахминича бевалар, қамоқхоналарга тушганлар, марофонча югурувчилар тезроқ қарир экан.

Қариликнинг тезлашувида баъзи бир дориларнинг таъсири ҳам анчагина. Масалан, ҳомиладорликнинг олдини олиш учун ичиладиган дорилар, анаболик гармонлар шулар жумласидандир. Гармонлар мияга, эслаш қобилиятига ёмон таъсир кўрсатади. Шунинг учун кимёвий йўл билан тайёрланадиган дорилардан жуда зарур бўлганда меъёрида фойдаланган маъқул. Сурункали ва кўп дориланишлар сочнинг ҳам барвақт оқариб кетишига сабаб бўладиган омиллардан биридир.

Зубков ва бошқаларнинг фикрича, одам беҳудага асабийлашавермай, ўзини азобу-қийноқларга солавермай, юракни кенг қилиб, бировларга ҳасад қилмай, фақат яхши амаллар билан машғул бўлиш, яқинлару-элнинг олқишини, дуосини олиб яшаш эвазига узоқ умр кўриб яшаш билан бирга жинсий фаолиятини ҳам 20—30 фоизга чўзиш мумкин экан.

Мутахассисларнинг айтишларича, туш кўриш ҳам фойдали экан. Туш кўриш миядаги нейронларни ўзига хос чиниқтириб, миянинг саломатлигини сақлашда катта аҳамият касб этар экан.

Одатда киши 60 ёшга борганда унинг мускулларидаги куч-қувватнинг учдан бир қисми йўқолади. Лекин мунтазам равишда ҳар турли жисмоний машғулотлар билан шуғулланиб бориш, таркибида ёғ миқдори кўп бўлмаган овқатлар, сут, қатиқ, мевалар истеъмол қилиб бориш билан ана шу, яъни мушаклар, бутун жисму вужуд фаолиятини узоқ сақлаб туриш мумкин.

60 ёшга келиб, миянинг миллионлаб ҳужайралари ишдан чиқади. Шунга қарамай, одамда дунёқараш, фикрлаш йўқолмайди, анча-мунча яхшиланиши ҳам мумкин. Олимларнинг фикрича, инсон миясини қанча кўп ишлатса, у шунча кўп ўткирлашаркан.

Хуллас, саломатлик, узоқ умр кўриш, тез қариб қолмаслик, кексаликни касалликка, касалликлардан иборат оғир бир дардга айлантириб юбормаслик ҳар бир кишининг ўз қўлида экан!

Қилмиш қидирмиш

«КОИНОТ»ДАГИ НОПОКЛИК

Ўз саломатлигини ўйламай, ҳаё ва иффатни унутиб, дуч келган жойда, тўғри келган киши билан фаҳш йўлига кирган, зинокор аёлнинг қилмишларини асло кечириб бўлмайди. Наҳотки у эл-юртнинг нафратидан қўрқмаса? Маънавий сўқир, ҳамма нарсани моддий фойдага қараб баҳолайдиган нопок кимсалар эса уларга шароит яратиб бериб, фаҳш ишларининг кўпайишига сабаб бўлмоқдалар.

Туппа-тузук оила бошлиғи, икки фарзанднинг отаси Ҳалим Сафаров ҳам нафс балосига йўлиқиб, «қўшмачи» деган ҳақоратли ном орттирди. Энг ачинарлиси, ўзи қоровул бўлиб ишлайдиган Ғиждувон туман «Коинот» оромгоҳи шаънига доғ туширди. У оромгоҳнинг ўзига ишониб топширилганидан фойдаланиб, сўлим масканни қарийб фоҳишахонага айлантирди. Ахлоқи бузуқ кимсаларга оромгоҳ эшигини ланг очиб бериб, ўзича чўнтак қаппайтирмоқчи бўлди. Ҳаром луқма «маза»сига ўрганди.

Аммо кўза кунда эмас, кунида синади. «Тадбиркор» қоровулнинг нопок фаолиятига нуқта қўйилди. У бетайин, енгилтабиат А. ва С. деган эркак билан аёлни 1350 сўм пул эвазига, ичкарига киритиб, ўзи «текин даромадни қаёққа сарфласам экан?», дея хаёл суриб турганида, милиция ходимларини кўриб, ҳуши бошидан учди. Ғиждувон туман ички ишлар бўлими томонидан «Орият» тадбири ўтказилаётган бўлиб, А. ва С. қармоққа илиндилар. Ҳалим Сафаровга сичқоннинг ини минг танга бўлиб қолди.

Пул учун иймонини сотган қоровулнинг борар жойи суднинг қора курсиси бўлди. Ғиждувон туман суди унга уч йил ахлоқ тузатиш иши билан жазо тайинлаб, ўзига тегишли мол-мулкни мусодара қилиш тўғрисида ҳукм чиқарди. Ҳаром йўл билан топилган бойлик буюрмади. Ҳалим Сафаровнинг обрўйи тўкилди.

Энг ачинарлиси тарбия ўчоғи ахлоқсизликнинг жирканч ошёнига айлантирилишини кечириб бўлмайди. Болаларнинг покиза кулгулари, беғубор шўхликларига макон бўлиб келаётган шундай даргоҳда Ҳ. Сафаровдай маънавиятсиз кимсаларнинг ишлашга ҳаққи борми? Оромгоҳ раҳбарлари болалар масканида ишлайдиган қоровулдан тортиб, хизматчигача имонэътиқоди мустаҳкам кимсалар бўлиши лозимлигини наҳотки билмаган бўлсалар?!

Ўрни келганда шуни ҳам айтиб ўтиш керакки, мактабларда ёшларга шарқона ахлоқ-одоб қоидаларини чуқур ўргатмоқ бугун ҳар қачонгидан ҳам муҳимроқдир. Келажагимиз эгалари бўлган болаларимизни фаҳш ва бузуқликка нафрат руҳида тарбиялашга катта эътибор бериш зарур.

Раҳмон ФАЙЗИЕВ,
Ғиждувон туман прокурорининг ўринбосари, адлия кичик маслаҳатчиси.

Ёлғизлик...

ҚАҲ-ҚАҲА

— Бугун эрталаб уйга келсам, хотиним ярим тунда уйимизга ўғри тушганлигини айтди.

— Хўш, ўғрини ушлашибдими?

— Йўқ, бечорани касалхонага олиб кетишибди. Чунки хотиним уни мен деб ўйлабди-да...

* * *

— Эшитишимча, хотинингга карта ўйнашни ҳам ўргатиб қўйибсанми?

— Тўғри. Лекин, биласанми, бу ажойиб иш экан. Ўтган шанбада уйга олиб келган ойлигимнинг ярмини хотинимдан ютиб олдим...

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАРКАЗИЙ БАНКИ АХБОРОТИ

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки 2001 йил 17 июлдан бошлаб валюта операциялари бўйича бухгалтерия ҳисоби, статистик ва бошқа ҳисоботларни юритиш, шунингдек, божхона тўловлари учун хорижий валюталарнинг сўмга нисбатан қуйидаги қийматини белгилади:

1 АҚШ доллари
392 сўм 32 тийин қилиб белгиланди.

Муассис: Ўзбекистон «Адолат» СДП Сиёсий Кенгаши ва «Адолат» газетаси ижодий жамоаси.

Бош муҳаррир: Тўхтамурод ТОШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Т. О. ДАМИНОВ, А. Ғ. ҒУЛОММАҲМУДОВ, А. ЖЎРАБОЕВ, Р. З. АҲМАДАЛИЕВ (Бош муҳаррир ўринбосари), Р. Р. ҲАЙДАРОВ, К.РИХСИЕВ (Бош муҳаррир ўринбосари) Д. К. ҚИРҒИЗБОЕВ (бўлим мудири), Р. АЗИМОВ, Т. И. ЭРГАШЕВ, А. МАМАЖОНОВ, Ў.Ф. ЖЎРАЕВ, Н. НУРМАТОВ, М. КАЛОНХОНОВ.

Мулоқот учун телефонлар:
Қабулхона — 133-41-89.
Хатлар ва шикоятлар бўлими — 136-55-64.

Навбатчи — Илҳом СИДДИҚОВ

Саҳифаловчи — Бахтиёр ҚЎШОҚОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасидан 140 рақам билан рўйхатдан ўтган. Буюртма Г— 2636, ҳажми—2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2
Газета IBM компьютерида терилди.

Мақолада келтирилган факт ва рақамлар учун фақат муаллифлар жавоб берадилар. Қўлёзмалар муаллифларга қайтарилмайди.

«Шарқ» нашриёт - матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.

Босишга топшириш вақти—20.00. Босишга топширилди

МАНЗИЛИМИЗ: 700047, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси-32.